

İNSANIN KÜRESEL VE EVRENSEL YAPISI

*“Sizi ondan (arzdán) yarattık yine oraya
döndüreceğiz ve bir kez daha ondan
çıkarcacağız!” (Taha:55)*

*“Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve
yine oradan çıkarılacaksınız!” (A’raf:25)*

HASAN HÜSEYİN VAROL

1973

TAKDİM

1960'lı yıllarda duymaya başladığımız sovk savaş sloganları küresel ölçekte yaygınlaşıyor ve “bu düzen değişmelidir” sesleri sokaklarda yankılanıyordu. O günkü dünyada marksizmin destekçisi Sovyet bloku ülkeler bir kutup oluşturlarken; buna karşılık kapitalizmin destekçisi Amerika ve Batı bloku ülkelerde karşı kutbu oluşturmuşlardı. Tez, antitez mantığı açısından son derece normal bir çıkış olarak da üçüncü dünya ülkeleri sosyalist bloku oluşturma gayreti içerisindeydiler.

Bu üç kutuplu dünyada insanlar, özellikle de gençler, kafalarına uygun bloklardan birisine meylediyor ve onların iddiasını benimsiyorlardı.

Aslında bu ideolojilerin üçüde maddeci bir temele dayanıyor, biri diğerini yok etmek suretiyle dünya toplumlarına egemen olmak istiyordu. Bu nedenle yürütülen savaşta sayılamayacak kadar genç insanın hayatı söndürüldü, zindanlar doldu doldu boşaldı, işkence ve azabın her çeşidi uygulandı. Marksist ve leninist düzenin adı komünizm olarak lanse edilirken karşısına kapitalizm oturtuldu. İkisine de karşı çıkan bazı ülkelerse sosyalizm adıyla bir çıkış yolu bulup onu öne sürmeye başlamışlardı.

Marks ve Leninin olgunlaştırdığı felsefenin diyalektiği, mensuplarını totaliter bir toplum düzenine götürürken, Adam Simit ve yandaşlarının olgunlaştırdığı felsefenin diyalektiği ise mensuplarını liberal bir toplum düzenine götürüyordu. Birbirine yüzde yüz zıt olan bu iki toplum düzeni iddiasına karşılık, biraz evvel söylediğim ve ikisinin ortası bir yol bulma düşüncesiyle sosyalizm iddiası ortaya atıldı. Fakat, sistemin temel felsefesini henüz ortaya koymak mümkün olmamıştı. Çünkü özünde çelişkileri barındırıyordu, bu sosyalizm.

Marksizmin bir temeli vardı. Felsefesi “Herşeyin aslı maddedir, ruh, düşünce ve mana, maddenin ürünüdür.” Görüş ve ideoloji bu idi. Kapitalizmin de bir temeli vardı. Felsefesi “önce düşünce, mana ve ruh vardır, sonra madde... Madde düşüncenin ürünüdür” diyordu kapitalistler. Bu görüş ve düşünce öne çıkıyordu. Sosyalizmse aynı temel felsefeye bağlı, ancak fert ve toplum arasındaki dengeyi nasıl

gerçekleştireceğini bulamamıştır. Zira, marksizm toplumu, kapitalizm ferdi esas almış, sosyalizmse bu ikisi arasındaki dengeyi bulmaya çalışıyordu... Sistemler arası kavga böyle devam edip gidiyordu.

Siyasi ideolojiler dünyasında o gün şu tabirler kullanılıyordu: Aşırı sağ, aşırı sol, ortanın sağ, ortanın solu... Bu sloganlar o kadar yaygın hale getirildi ki herkes bunlardan birisine sığınma hastalığına tutuldu.

Değişik yorumlar yapıyordu. Fakat, aşırı sağdan maksat klasik liberalizm, aşırı soldan maksat da komünizm oluyordu. Ortanın sağ, liberalizmin tehlikesinden kendisini koruyabilsin diye devlete biraz hak tanımak için ortaya atıldı. Aynen bunun gibi ortanın solu da totalitarizmin tehlikesinden kendisini koruyabilsin diye ferde de biraz hak tanımak için ortaya atılmıştı.

Sosyalisler bu sloganları çok sevdiler ve bütün ülkelerdeki taraftarlarına bunu söylediler. Bunun felsefesini ve düşünce ilkelerini oluşturmaya çalıştılar. Öyle ki yaşlanmış koskoca politikacılar bile bu sloganları benimsedi. Örneğin İsmet İnönü CHP'nin son genel kurulunda. "Bundan sonra CHP, ortanın solunda olacaktır" demek durumunda kaldı.

Özetleyecek olursak, şu anda bile aşırı sağ, aşırı sol, ortanın sağ ve ortanın solu şeklindeki görüşler revaçtadır. Fakat burada bir nokta var ki kimse oraya değinmiyor, sanki hepsi oradan kaçıyor. O da ortanın kendisi... Görüyorsunuz aşırı sağ var, aşırı sol var, ortanın sağ var, ortanın solu var, ama ortanın kendisi yok. Neden ?!

Bu konular üzerinde epeyce kafa yormak zorunda kaldım. Çünkü çevremdeki gençleri bilgilendirmem gerekiyordu. Bu çalışmalar esnasında gördüm ki ortanın kendisi İSLAM'dır. Bunun böyle olduğunu bizzat Allah Rasûlünün bir hadisiyle size belgelemek istiyorum. Bakınız "Sünen-i İbn-i Mace, C.I, S.6, hadis no:11"de peygamberimiz ne yapmış. Cabir bin Abdillâh anlatıyor: "Biz bir gün Rasûlullahın yanındaydık, kumun üzerine yani yere dikey olarak düz bir çizgi çektik. Sonra dikey çizginin sağına yatay olarak iki çizgi, bir de soluna aynı şekilde iki çizgi çektik. Ve sonra elini ortadaki dikey çizgi üzerine koydu da En'am suresinin 153. ayetini okudu.

Allahû zülcenal bu ayeti kerimede “Benim dosdoğru yolum işte budur, buna tabi olunuz! Sakın diğer yollara gitmeyiniz! O yollar sizi parça parça eder ve o’nun yolundan ayırır!” buyurmaktadır.

Bana göre bu hareket Rasûlullahın yaptığı bu iş bir mucizedir. İçinde yaşadığımız dünyada görüyorsunuz her toplum kendine bu yollardan bir yol tutturmuş gidiyor.

Üçüncü dünya ülkeleri diye bilinen ve sosyalist bloku oluşturan devletler topluluğunun başkanlığını yapan Hindistan başbakanı, yanılmıyorsa İndira Gandhi “Bütün sosyalist ülkelere sesleniyorum! Komünizm ve kapitalizmin karşısında sosyalizmin çözemediği, çözmekte aciz kaldığı yeni bir çıkış yolunun, yeni bir toplum düzeninin acilen bulunması kaçınılmaz hale gelmiştir.” Diyordu. Bunu zaman zaman kendi aralarında toplanan sosyalist blok ülkelerinin bir toplantısında söylemişti İndira Gandhi.

1960-1980 yılları arasında Konya’da yeni yeni hareketlenen gençlik gruplarıyla tanışmıştım. Mimarlık Mühendislik Akademisi, Eğitim Enstitüsü ve Yüksek İslam Enstitüsü gibi yüksek okul öğrencilerinin aralarına girmiştim. Gençlerin bu düşüncelere kaymaya başladıklarını gördüm. Büyük ve güçlü devletler tarafından desteklenen bu ideolojiler onları kendilerine çekip bağlıyor ve kutuplaşma başlıyordu. Bir tarafta marksist, leninist ideoloji grupları, diğer tarafta kapitalist ideoloji grupları vuruşuyorlar, vuruşturuluyorlardı.

Tam bu noktada merhum Alparslan Türkeş Türk gençlerini korumak için bir düşünceyle “Dokuzışık” felsefesini bir ülkü olarak ortaya koydu. Sağ ve sol gruplara karşı ülkücü gruplar olarak bir varlık ortaya çıkarıldı. Bendeniz de bir süre bu grubun içerisinde yer aldım ve çalıştım. Fakat, bizzat merhum Türkeş beyle üçüncü yol adını verdiğim konuyu tartıştım.

Üçüncü yol adını çok sevdi, benimsedi. Ancak, muhtevasını aynı sıcaklıkla benimseyemedi. İnançlı olmasına rağmen, günün ve dünyanın şartları karşısında ideolojiyi sakıncalı buldu. Ben de o andan itibaren o gruptan ayrıldım.

Tesbit etmiş olduğum çıkış yolunu epeyce olgunlaştırdım. Komünizme, kapitalizme ve sosyalizme karşı islamın insan felsefesini, ekonomik ilkelerini, sosyolojik ilkelerini ve benzeri bütün konuları tesbit ettim. Sonra bunları bana bağlı gençlere ulaştırdım. Sohbetler,

seminerler ve konferanslar yoluyla kendilerine islami tanıtıma çalıştım.

Elinizdeki kitapta okuyacağınız konular, o günkü Türkiye ve dünyada revaçta olan görüşlere karşı 1973 yılında yapılmış bir konferansta yapılan bir konuşmanın temelidir. Ancak, zaman içerisinde yeni kaynaklardan da alıntılar yaparak biraz güncelleştirmeye çalıştım. Kaybolup gitmesin diye de bir kitap formatı içerisinde hazırlayıp kütüphaneme koydum.

Zaman zaman bu günün gençlerinden gören ve duyanlar oluyor. Bunları alıp okumak istiyorlar. İnşallah faydalı olur. Doğaldır ki bu konuşmanın muhatabı olan o günkü gençlerin büyük bir kesimi islamdan, onun dünya görüşünden ekonomik ve sosyal görüşlerinden haberi olmayan gençlerdi. Hedef kitlemiz onlar olunca, konuşmanın dili, mantığı ve anlatmak istediği görüş ve düşünceler de böyle gelişti. Tartışma, araştırma ve çözüme ulaştırılacak noktaları vardı, olabilir. Bunu hiçbir zaman yadırgamıyorum, zaten.

1- Oku araştır sor şüpheler gitsin
Üstünde duracak çok konu vardır
Ne kadar acele giderse gitsin
Her işin bir başı bir sonu vardır
***

2- İnsan anasından özgür doğarmış
Toplum da önüne yollar koyarmış
Onlardan birini seçip uyarmış
Onunçün her kulun bir yolu vardır
***

3- İnsanda var olan iz'an gücüdür
Gönülde var olan idrak gücüdür

Edebi koruyan irfan gücüdür
Kalplerin bir darı bir bolu vardır
***

4- Bereket ne sağda nede soldadır
Ne gözde -kulakta ne de koldadır
Hakikat daima orta yoldadır
Her oluşun önce bir ol'u vardır
***

5- İnceden inceye hesabı yapan
Zerreyi küreyi ayakta tutan
Milimi santimi miskali tartan
İbrenin bir sağı bir solu vardır.

Hasan Hüseyin VAROL
KONYA - 2009

KÜRESEL AÇIDAN İNSAN

İnsan Nedir?

Bu soruya bugüne dek çeşitli cevaplar verilmiştir. Onu herkes başka başka anlamış olmakla beraber, belli noktalarda birleşen anlayışlar ve görüşler de vardır. Ancak deneysel ilimlerin gelişmesi ya da gelişmeye devam etmesi nedeniyle insanın da gerçek durumuyla anlaşılması yönünde çalışmalar sürdürülmektedir. Henüz bitmemiş ve insanın ne olduğu hakkında kesin cevap verilmemiştir. Gerçi Kur'an-ı Kerim'e göre insan, yeryüzünde Allah'ın halifesidir. Tartışma Kur'an'ın dışındakiler arasındadır.

Bireysel yapısı itibariyle insan tahlil edilirse onun önce ikiye ayrıldığını görürüz.

Birisi: Vücut, cesed, cisim, ten, beden gibi kelimelerle ifade ettiğimiz yönüdür ki, buna insanın maddî veya küresel tarafı denir. İnsanın bu maddî tarafına, yeni ifadesiyle biz insanın biyolojik tarafı diyebileceğimiz gibi, insanın fiziksel yönü de diyebiliriz. Diğeri; Ruh, nefis veya can diye ifade edilen tarafıdır ki, buna insanın manevî tarafı denir. İnsanın bu manevî tarafına da yeni ismiyle psikolojik tarafı diyebileceğimiz gibi, metafiziksel yönü de diyebiliriz. Ancak, ben konuyu küresel ve evrensel kelimelerini kullanarak ele almak istiyorum. Bununla insanın bir dünya küreye ait tarafının olduğunu, bir de evrene ait tarafının olduğunu anlatmak istiyorum. İnsanı böyle incelemek niyetindeyim. Tarih boyunca insanın tanıtılması üzerinde yapılan fikir münakaşalarında varılan neticeler şu şekilde ve üç nokta üzerinde toplanır:

1-) Her şeyin aslı maddedir. Yani her şeyin aslı görülebilir, ölçülebilir, deney yapılabilir bir varlıktır. İnsan maddî bir varlıktır. Maddî varlığın ihtiyaçları da maddî olur. Deney ve tecrübe edilemeyen, ölçülüp tartılamayan şeylerin varlığı kabul edilemez. Bu sebeple ruh, melek, cin, fikir vs. gibi deney dışı, madde üstü birtakım varlıkların bulunduğu iddiası madde ölçüleri açısından doğru değildir.

Bu kararı verenlere *Maddeciler*, *Materyalistler* denir, Bunlar maddeye ağırlık verirler, her şeyi bu açıdan ele alırlar. İnsan üzerinde

rûhî ve fikrî bir tesir kabul etmezler. Çağımızda en geniş anlamıyla bunun adına *Tarihi Maddecilik* denmektedir. Hayatı bu dünyadan ibaret görürler. Öldükten sonra dirilmenin olacağına inanmazlar. Hâlbuki insana ve onun hayatına bu tür bir bakış tek gözle bakıştır. Tek taraflı bir bakıştır. Onu anlatamaz.

2-) Her şeyin aslı ruhtur, manadır, fikirdir. İnsan da rûhî, manevî ve fikrî bir varlıktır. Böyle bir varlığın ihtiyaçları da bu türden olacaktır. Varlıklar sadece deney ve tecrübe ile değil, kalb, gönül, sezgi ve akıl yoluyla da bilinirler. Bu sebeple de ruh, nefis, melek, cin, fikir vs. gibi varlıkların hepsi birer olgudur ve vardırırlar. Bu tür varlıklarsa sezinlenerek, anlanarak, yaşanarak, inanarak ve aklederek bilinirler. Bu görüş insanın maddî ve bedensel yönünü kabul etmediği için onu tam olarak anlatamaz.

Bu kararı verenlere de *Manacılar, Ruhçular ve İdealistler* denir. Bunlar maddecilerin aksine, manaya ağırlık verirler, her şeyi bu açıdan ele alırlar. İnsan üzerinde maddenin tesirini kabul etmezler. Buna da en geniş anlamıyla *Tarihi İdealizm* denebilir. Bu tavırlarıyla bunlar da tek gözlü, tek yönlü ve tek taraflı bir bakış sahibidirler.

3-) Her şeyin aslı madde ile manadan, ruhla bedenden, fizikle metafizikten mürekkeptir. İnsan da cesetle ruhtan ibaret bir varlıktır. Onun ihtiyaçları hem biyolojik, hem de psikolojik olur. Varlıkların madde tarafı deney ve tecrübe ile rûhî tarafı ise sezgi, akıl, idrak ve doğru haber yoluyla bilinir. Bu sebeple varlıklar ve *şeyler* deney, tecrübe ile ölçü ve tartı ile bilindikleri gibi nefis, melek, cin ve fikir de sezilerek, anlayarak eserleriyle ve yaşanılarak bilinirler.

Bu kararı verenlere *Terkipçiler, Sentezciler, Dengeciler* denilebilir. İslam kaynaklarına göre *îtidâliye, iktisâbiye* denir. Bunlar maddeciler gibi sadece maddeye, manacılar gibi sadece manaya ağırlık veripte insanı ikiye bölmezler. İnsanı bir bütün kabul ederler. Bunlara göre insan, hem maddî hem de manevî, tesirler altında yaşar. Buna da en geniş anlamıyla *Tarihi Sentezcilik* denebilir. Bu görüşte ruh ve beden bir bütündür. Madde-mana bir bütündür. Dünya ve ahiret inancından kaynaklanan hayat bir bütündür.

Bu üç ana görüş arasında yapılan mücadele çağımıza kadar

gelmiştir. Ancak bunlardan birinci görüş, yani maddecilik, pozitif ilimlerin gelişmesi sonucu ruhçuluk görüşünü mağlup etmiş ve hükümsüz bırakmıştır. Şimdi içinde bulunduğumuz çağın insanları arasında hâkim kanaat birinci görüş üzerindedir. Yani çağımız materyalist zihniyete sahip bir çağdır. Geçmiş çağlarda zaman zaman olabildiği gibi. Buna sekülerizm denmektedir. İnsanın dünyevileşmesi, her şeyi bu dünyadan ibaret görmesi, hayatı bu dünyadaki hayat olarak görmesidir.

Fakat maddî ilimlerin, fen ve tekniğin bu kadar ilerlemesine rağmen materyalist anlayış, insanı buhrandan, bunalımdan bir türlü kurtaramamıştır. İnsan soyunun buhranı ve bunalımı bugün had safhadadır.

Daha önce de sadece manaya ehemmiyet veren ve maddeyi inkâr eden insanın aynı buhrana ve aynı huzursuzluğa düşmüş olduğu dönemlerde olduğu gibi.¹

Bundan sonraki çağlarda üçüncü görüşün hareketi başlayacaktır. İnsanın sadece maddeden ibaret olduğu veya sadece manadan ibaret olduğu düşüncesine yer kalmamıştır. İnsanın mutlu olabilmesi, huzura erebilmesi, hem maddî ihtiyaçlarının hem de manevî ihtiyaçlarının aynı değerde ele alınmasıyla mümkün olacak ve insan ancak o zaman dengeli bir hayata geçebilecektir. Aslında olması gereken budur. Ancak, bugün dünyayı yönetenlerde bu şuur yok.

Bundan önceki çağlarda zaman zaman insanın hayatına yalnız mistik ve maneviyat düşüncesi hâkim olmuştur. Bu yüzden maddî ihtiyaçlar geri plana atılmış ve ilerleme olmamıştı. Modern çağda ise insanlığın hayatına sadece maddîlik hâkim bulunuyor. Manevî ihtiyaçlar geri plana atılmış ve buhranlar başlamıştır. Şimdiye kadar ikisinin de tecrübesini yapan insanlık bundan sonra üçüncü hükmü verenlerin yolunu deneyecektir, denemelidir. Yani insanoğlu bundan sonraki hayatına Sentezci görüşün prensipleriyle devam edebilecektir ki bu görüş: İnsanın maddî ihtiyaçları ne kadar mühimse, manevî

---

(1) Bkz: Bu konuyu gayet güzel bir biçimde anlatan bir makale Tuncay İmamoğlu'nun "Ortaçağ Batı Dünyasında Din-Siyaset İlişkisi ve Sekülerleşme Seyrine Genel Bir Bakış" başlıklı makalesidir. Maarife, Yıl:1, Sayı:2, 2001 S.99-106

ihtiyaçları da o nisbette mühimdir grdr. Hakikat apaçık ortadadır. İte insan ancak bundan sonra yaratılıına uygun bir yol bulabilecektir. Bunu bir felsefe egzersizi olarak görenler ve düşünenler olacaktır. Öyle de olsa bu bir gerçektir. İnsanın vücud ve cisim yönünü ele alan ve onu en ince parçasına kadar tahlile tabi tutan ilimler ortaya konmuştur. Tababet ilminin gelişmesiyle insanlık yeni ve büyük veriler kazanmıştır. Biyoloji ilmi nihayet canlı varlıkların vcudlarını yapan ilk yapı taşının hücre olduğunu ortaya koymuştur. İlim hücreden öteye de geçmeye çalışmaktadır. Bugün hücrenin de ötesine geçilmiş, “genetik” diye bir bilim dalı ortaya konmuştur. İnsan vücudunu oluşturan hücrelerin karakterlerini belirleyen genlerin haritası bile çıkarılmıştır.

İnsanın ruh ve mana yönünü ele alan ve onu en geniş tarafıyla inceleyen ruhbilim dediğimiz psikoloji ilimleri keza çok ciddi ilerleme ierisindeedir.

Ruhun cesed üzerinde tesirleri olduğu gibi, cesedin de ruh üzerinde tesirleri vardır.² İnsan dediğimiz mürekkep vücud, ilmin bugün vardığı sonuçlara göre bütün mevcudiyeti ile çalışmaktadır. Ruh u ayrı, cesedi ayrı düşünmek mümkün değildir. Ve İnsanın hayatını bu düşünce doğrultusunda Şekillendirmek çok tehlikeli. Sonuçlar doğurmuştur, doğurabilecektir. İnsan her iki yönüyle ele alınmadığı sürece netice, doğru ve isabetli olmayacaktır.

Müsbet ilmin, ileriye gittikçe ortaya koyacağı Şey, insan vücudunun ruh ile ceseden mürekkep bir varlık olduğudur. İlahi soruların açıklanabilmesi, yakın varlık olan insanın aıklanabilmesiyle mümkündür. Bizim grmze göre insan, ne sadece maddeden ibaret bir varlıktır, ne de sadece ruhtan ibaret bir varlıktır, o ikisinin birleşmesiyle meydana gelmiş bir bütündür. Bu sebeple ruhun vücud üzerinde tesiri olduğu gibi vücudun da ruh üzerinde tesiri vardır. Bizim bu grmzn en açık delili bizzat insanın hayatıdır. Tarih boyunca insan hayatı gözden geçirilirse görülecektir ki o, bu ikisi arasında boğuarak gelmiştir. Ve öylece de gidecektir.

---

(2) Psiko-somatik ilmi bunu anlatmaktadır.

İnsan Nelerden Yaratılmıştır?

Kutsal Kitabımız Kur'an-ı Kerim'de Yüce Yaraticımız Allah, insanı nasıl yarattığını ve nelerden yarattığını açık açık anlatmaktadır. Ancak anlatmış olduğu konuda ifade ettiği bazı terimler, kelimeler ve manalar var ki onları biyoloji biliminin ölçüleriyle, bazılarını fizyoloji ilminin kurallarıyla ve bazılarını da psikoloji biliminin metodlarıyla yeniden ele almak ve bu gün bilimin ulaştığı sonuç ve verileriyle izah etmek gerekmektedir.

Örneğin: A'raf Sûresi'nin 11. ayetinde "Andolsun sizi önce yarattık, sonra da şekillendirdik..." diyor. Bundan anlaşılan o ki, birinci safhada yaratma olayı, ikinci safhada ise biçimlendirme, şekil ve sûretlendirme olayı gerçekleştirilmiştir.

Konuyu biraz daha açıklayıp detaylandıran Yaraticı Allah,

"Gerçekten biz insanı kurumuş bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan yarattık... Ve hatırla o vakti ki, Rabbin meleklere Ben kuru bir balçıktan, şekillenmiş bir çamurdan, bir insan yaratacağım. Onun yaratılışını tamamlayıp ruhumdan da üfürdüğüm zaman, derhal ona secde edin..."(Hicr:26,27,28)

demişti. , Kur'an-ı Kerim'in bu ayetlerinde yaratılışı anlatılan kişi, insan soyunun ilk ferdi Hz. Âdem'dir. Fakat biraz sonra okuyacağınız ayetlerdeyse hem onun hem de sülalesinin yani zürriyetinin nasıl ve nelerden yaratıldıklarının izahını göreceksiniz.

"Andolsun biz insanı bir çamur özünden, bir çamur sülalesinden yani süzüntünün süzüntüsünden yarattık. Sonra onu muhkem bir yerde (sulb-i pederde yahut rahm-i mâderde) bir nutfe «sperma veya bir embriyon» yaptık. Sonra o nutfeyi (spermayı) embriyonla birleştirip kan pıhtısı haline getirdik. Sonra onu bir et parçası yaptık. Bir süre sonra o et

parçasını kemiklere dönüştürdük ve kemiklere et giydirdik. Sonra onu yepyeni ve bambaşka bir yaratılışla yeniden inşa ettik. Şekil verenlerin en güzeli olan Allah'ın şanı yücedir” (Mü’minün: 12, 13, 14)

Görüldüğü üzere bu ayetler bize insanın küresel yapısını anlatmaktadır. Onun evrensel yapısıyla ilgili izah da şu ayettedir:

"Sana ruh hakkında soru sorarlar. De ki; Ruh Rabbimin emrindedir. Size bu konuda pek az bir bilgi verilmiştir." (İsra:85)

(Bu ayet, insan için ruhun mahiyetini kavramanın imkânsız olduğunu ifade etmektedir. Nitekim "ruhun mahiyeti" problemi, asırlardır insanlığı en çok düşündüren konulardan biri olmakla beraber, halen meseleye nihâi bir çözüm getirilememiştir. Ve öyle görülüyor ki, bundan sonra da getirilemeyecektir.)³

Evet, ruhun mahiyeti ne olduğu, nasıl bir şey olduğu bilinemiyor fakat bir şeyin var olduğu biliniyor. Ne olduğu, nasıl olduğu bilinemese de varlığı herkesçe biliniyor. Bu da insanın evrenle de bir ilişkisinin bulunduğunu gösterir. Ayrıca, Hac 5, Secde 7, 8 ve 9 ile Sâd 71 ve 72. ayetleri de bu konuyla ilgili olup aynı şeyleri anlatmaktadır. Bunlar insanın küresel ve evrensel yönünü anlatıyor bize... Bir de hem küresel hem toplumsal yönüne işaret eden ayetler vardır. Onlardan sadece iki tanesini alıyorum.

Fûrkan 54'te;

"Sudan (meniden) bir insan yaratıp onu neseb ve sıhriyyet (kan ve evlilik bağından doğan) akrabalıklara dönüştüren O'dur. Rabbinin her şeye gücü yeter!"

Keza Nisâ Sûresi'nin ilk ayetinde ise:

"Ey İnsanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden

(3) Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meâli – Medine Baskısı, S.289

*birçok erkek ve kadın üretilip (İnsansoyunu)
yeryüzüne yayan Rabbinizden sakının..."*

denilmektedir. Dikkat edilirse burada sosyoloji biliminin prensipleriyle insanın soyu, sopyu, kavm-ü kabilesi, hısım-akrabası, içinde yaşadığı toplum ve tüm dünyadaki insanlar söz konusu edilmektedir.

Bu Kur'an ayetlerinde anlatılanları uzun uzadıya incelemek ve araştırmak bilim adamlarının işidir. Bizim üzerinde durduğumuz hususta kullanacağımız kadar belge ve döküman bu ayetlerde vardır.

Yani Kur'an-ı Kerim insan denilen yaratığın fizik ve metafizik olmak üzere iki temel unsurdan oluştuğunu, bunun maddî yönüne beden, vücut, cisim denildiği, manevî yönüne de ruh, şuur, bilinç, düşünce denildiğini ifade ediyor. Biz de bunun birinci, yani maddî bölümünü bireysel ve küresel unsur, rûhî ve manevî bölümünü de evrensel unsur olarak düşünüyoruz.

Şunu anlıyor ve görüyoruz ki insan, beden ve ruhtan oluşan, bu iki âlemi birleştiren, bir yönüyle ruha, bir yönüyle de bedene bağlı olan ve her ikisinin isteklerini dengeli biçimde karşılaması gereken bir varlıktır. Bu durumuyla o, hem küresel hem de evrenseldir. Bu iki âlemden gelmekte, bu iki âlemden beslenmektedir.

İlk insan Hz. Âdem, yani insan soyunun ilk ferdi özel bir kanunla, yine özel hazırlanmış bir çamur özünden, süzüntüsünün süzüntüsünden, yani topraktan yaratılmıştır. Al-i İmran Sûresi'nin 33.ayetinde bir ıstıfa kanunundan bahsedilmektedir. Buna göre her şeyi yaratabilecek gücün sahibi olan Allah, dünyakürede önce (katı, sıvı, gaz) cisimler sınıfını yaratmıştır. Sonra bu cisimler sınıfından gıdalanan bitkiler sınıfını, sonra bu bitkiler sınıfından gıdalanan hayvanlar sınıfını yaratmıştır. Daha sonra hem bitkiler sınıfından, hem hayvanlar sınıfından, hem de toprak, su, hava ve harareten oluşan cisimler sınıfından gıdalanan insan sınıfını yaratmıştır. İnsan sınıfı bu sınıfların hepsinden sonra yaratılmış ve onların hepsinden faydalanma yeteneğine sahip kılınmıştır.

Bu anlatılanların hepsi maddî, yani fiziki varlıklardır. İnsanın maddî tarafının dayandığı zemindir. İnsan bu dünyadaki hayatında, bedensel tarafını devam ettirebilmesi için bunlardan gıdalanılması lazımdır.

Konunun evrensel ve metafizik tarafına gelince, bu sayılan sınıfları oluşturan fertlerin hepsinde, kendi yapısına uygun ruhsal durumlar vardır. Katı, sıvı, hava ve gaz cisimlerin varlığının devamı, bu maddelerin iş yapabilmeleri, onların görülen maddî yönleriyle birlikte, var olmalarını sağlayan, iş yapmalarını sağlayan fakat görünmeyen bir yönleri de vardır. Bu durum hayvanlar sınıfında çok açıktır. Bitkiler sınıfında da bellidir. Cisimler sınıfında ise yokmuş gibi görünen fakat var olan enerji, zamanla tükenmeye doğru giden bir güçtür. İşte bu gücün takviye eden daha büyük metafizik bir gücün varlığı da görülmektedir. Bununla ilgili bilgiler ileride gelecektir.

Şurası bir gerçektir ki, insan eliyle ortaya konan her eserde, onu yapan insanın istekleri, düşünceleri, duyguları, estetik zevkleri, tasavvur ve tahayyülleri yani bütünüyle o insanın iç dünyası, sahip olduğu irade ve kudret gibi bütün ruhsal gerçekler ona yansır ve o eserde vardır. Ve eser işte böyle bir dünyanın bu metafizik evrenin de temsilcisi, habercisi ve yansıtıcısıdır.

İnsandan önce olan, ayrıca insan ürünü olmayan bütün varlıklar da birer eserdir. Onları yaratan birisi vardır. Bir usta vardır. Örneğin yerküre, güneş, yıldızlar, galaksiler ve bütünüyle “evren” birisinin ürettiği bir eserdir. Her eser, onu yapan ve yaratan zatın gücünü, kudretini, ilmini, istek ve arzusunu, sanatını gösterir. O zatın bu yönünü temsil eder. Allah tarafından yaratılan -insan dâhil- bütün varlıkların vücut bulması onun irade ve dilemesiyledir. Her varlık bir eserdir. Ve her eser onu yapanı bize anlatır. İşte bu yönüyle bakıldığında tüm maddenin, fiziki varlıkların, dünyakürenin ve evrenin aynı zamanda bir de maneî ve metafizik yönü vardır.

Benim anladığıma göre bütün maddelerde ve varlıklarda, onun hem fizik, hem de metafizik yönü birlikte görünür. Çünkü bütün evren hem fiziksel hem de metafiziksel bir yapıya sahiptir. Eğer bunu böyle anlamaz ve görmezsek, insanı da tam olarak anlayamayız, evreni de...

İnsanlar olarak bizim kendilerini göremediğimiz cinler, “*Hicr 27*”de anlatıldığına göre yerküre henüz soğumaya devam ettiği dönemde o ateşin yalınından yaratılmışlar. Vücudun her yerinden girebilen zehirli bir ateş isimi diyebileceğimiz bir gaz, bir şey. Cinler bundan yaratılmışlardır. Bir de melekler diye haber verilen varlıklar vardır. Bunların da nur denilen bir şeyden yaratıldıkları haber verilmiştir. Melekler ve cinler de insandan önce yaratılmış “*görünmezler sınıfı*”nı oluşturmaktadırlar. Bunlar ve başka görünmez varlıklar da evrenin, dünyanın metafizik tarafını oluşturmaktadırlar. Ruhlar âlemi de bu metafizik evrene dâhildir.

Ruhlarıyla, melekleriyle, cin ve şeytanlarıyla bütün bu görünmez varlıklar, yani melekler sınıfı hariç, insan diğer sınıfların hepsine egemendir ve onların hepsinden gıdalanmaktadır. İnsan, topraktan, sudan, havadan ve hararettten gıdalanır. Bu yollardan almış olduğu gıdalar, insan vücudunda et olur, yağ olur, kan olur, idrar olur, gübre olur vs. vs... En önemlisi insan soyunun devamını sağlayacak olan erkeklerde sperma ile kadınlarda embriyon olur. Erkeklerde oluşan ve kadın-erkek olmanın çekirdeğini oluşturan spermanın içinde yaşadığı sıvıya meni denir. Bu meni gerçekten bir çamurdur. Ve bu meni dışarıdan alınan bütün çeşitli gıdalarla, yerkürenin içinde bulunan bütün özellikleri taşıyan ve insan vücudu tarafından süzüle süzüle meni haline getirilen öyle bir madde olmaktadır ki, işte bu, Kur'an'ın anlattığına tam uymaktadır. Hem de insanın küresel bir yapıya sahip olduğunu anlatmaktadır.

Sperma hücresiyle embriyon hücresinin birleşmesinden sonra harekete geçen yeni vücut çekirdeği bu defa sadece anne tarafından aynı yollarla alınan gıdalarla beslenerek büyümeye başlar. Yine maddî ve fiziki dünyaya bağlı olarak büyümeye devam eder. Artık belli bir devreye gelince kendisine ruh denilen şey verilir. İşte bu, insanın mana yönü, metafizik yönüdür. O insan yavrusu ruhla bedeninin, fizikle metafiziğin birleştiği bir varlık olarak dünyaya gelir. Yani küresel unsurlarla evrensel unsurun terkiibinden bireysel bir varlık doğar.

Bakara 28’de ifade edildiği üzere ölürken ruh, geldiği metafizik âleme, bedense, geldiği fizik âleme gidecektir. Erkek veya kadın herhangi bir insanın vücuduna henüz girmemiş, fakat hayvanlar,

bitkiler ve cisimler sınıfı dünyalarında mevcut olan gıdalar, madde âlemi içerisinde varolduğu halde henüz ruhla buluşmadığı için ölü kabul edilen insan tohumu, baba sulbünde oluştuktan, ana rahminde de embriyonla buluşup geliştikten sonra, canlı varlık oluyor. Böylece Bakara Sûresi'nin 28. ayetinde ifade edilen birinci ölüm halinden, birinci hayat dönemine başlıyor... Bu birinci hayat dönemi sona erdiği zaman ruh yine geldiği metafizik evrene, yani ruhlar âlemine gidecek, beden de fizik evrene, yani cisimler âlemine gidecektir. Bununla da ikinci ölüm dönemi başlamış olacaktır. Ayet-i Kerime'de işaret edilen ikinci dirilme dönemine geçileceğinde, zamanı gelince ceset yeniden toprak altında oluşacak. Ruh da ruhlar âleminden yani metafizik evrenden inecek, vücutla birleşecekler, bu defa da ikinci hayat dönemi başlayacaktır. Bu ikinci hayatın artık ebediyen devam edecek bir hayat olacağı Kur'an diliyle bize haber veriliyor.

Bu konuyu bir de büyük âlim M.Hamdi Yazır'dan mümkün olduğunca sadeleştirerek vermek istiyorum. Mü'minün 12, 13 ve 14. ayetlerinin tefsirinde şöyle anlatıyor:

"Andolsun biz insanı çamurdan bir sülaleden yarattık..."

Bir şeyin sülalesi o şeyden sıyrılıp çıkarılan bir netice demek olur. Çocuk çoluğa da sülale denilmesi bu manaya göredir. Bundan dolayı, sülale tabirinden bir silsile manası düşünürüz. Çünkü sülale aslın değil, ondan süzülüp çıkarılan hülasanın ismidir.

"İşte insan yaratılış evrelerinden önce, böyle çamurdan sıyrılıp çıkarılmış bir sülaleden yaratılmıştır ki bu mertebe ilk insan olan Âdem'in yaratılışına ve dolayısıyla insan cinsinin, insan organlarının ilk başladığı evre olmakla, hiçbir insan tohumu ile meydana gelmiş değildir. Zira Âdem insandır ve

"Biz muhakkak insanı en güzel kıvamda yarattık"(Tin:4)

ayetindeki ifadeye dâhildir. Ayetin açık manası, bu sülalenin Âdem'den önce olmasıdır."

“Demek ki, yüce yaratıcı, önce çamurdan seçerek bir sülale çıkarmış ve insanı ilk defa o sülaleden yaratmıştır. Hicr Sûresi 26. ayette; Yoluna girmiş, şekillendirilmiş balçık denilmiş olan bu çamur sülalesinin, insanlara gıda olarak, insan organlarına ilk dönüşen maddeler olarak düşünülmesi mümkündür ki, bu maddeler çamurdan sıyrılmış çıkmış, madensel veya bitkisel veya hayvansal maddelerdir (elementlerdir). Nitekim sülale, nutfenin (spermin) meydana geldiği gıda maddeleri ile de tefsir edilmiştir ki, bu mana ile bu ayeti yalnız Âdem’e veya Âdem manasında cinse ait olmakla kalmayıp her ferde de doğrudan doğruya uygun olur. Çünkü gıda maddelerinden her insanda insan uzuvları yaratıldığı ve bu şekilde insanın yaratılışına bu maddelerin seçilerek bir başlangıç oluşturduğu bilinmektedir. Bu ise seçilip ayıklanınca ilk insanın yaratılış maddesini idrak için bir delil olur. Ancak sonraki insanlarda bu maddeler, bir insan menisi ile geçmiş olan bir vücut içinde hazım ve temsil olunduğundan bunu, insan bedenine daha önce verilmiş olan hayat gücünün bir eseri olarak düşünmek ve bundan dolayı baba menisinin kuvvetine aitmiş gibi görmek uygun olmaz. Hâlbuki ilk insanın yaratılışında böyle bir düşünceye imkân yoktur. Çünkü bu maddeleri insan şekline sokmak için henüz bir insan varlığı yoktur.”

“Bundan dolayı, O yüce yaratıcının ilk evvel Âdem’i yaratmış olduğu açıktır. Ayetin hatırlattığı esas nokta da budur. Bu açıklamadan anlaşıldığına göre demek olur ki, insan cinsinin ilk yaratıldığı çamur sülalesi, ilk insanın ve ilk insan hücreciklerin yaratıldığı zamana kadar, çamurdan seçilip çıkarılmış olan ve sonra insanın erzakı, hizmetini yerine getirdiği üç mevcut “şey”in özüdür.

Allah Teâlâ çamurdan madenleri, bitkileri ve hayvanları sıyırıp çıkardıktan sonra, bunların hülasasından da insanı hiç yokken yaratmış ve insan bunların sonucu olmuştur.” Bunlar insanın küresel yönüdür.

“Bize ulaşan eserlere göre insanın yaratılışı yukarıdaki üç maddenin yaratılmasından sonra olduğunda bir ihtilaf görünmüyor. Şu halde topraktan insana kadar üç şeyin bütün cins ve neveleriyle gerçek bir tasnifi tam manasıyla bilinse, kuru toprağın ilk insan hücresi haline gelinceye kadar geçirmiş olduğu yaratılış ve seçilme evreleri anlaşılabilirdi. Bundan dolayı madenlerin, bitkilerin ve hayvanların

tasniflerine çok önem verilmiş ve zaman zaman değişik bakış açılarından değişik tasnifler yapılmış ve türlü düşünceler ileri sürülmüştür.”

“Sonra onu emin ve sağlam bir karargâhta (rahimde) nutfeye haline getirdik yani o insan cinsini veya neslini sağlam bir karargâh olan rahimde yerleşen bir nutfeye yaptık. Önce bir çamurdan, bir sülaleden yaratılmış olan insan bundan sonra,

*“Sonra onun zürriyetini nutfeden, hakir
bir sudan üretmiştir”(Secde-8)*

ayet-i kerimesine göre, hakir bir su sülalesi olan nutfeden çoğalma yoluyla yaratılarak diğer bir sülale oldu. Hem her nutfeden değil, rahimde yerleşen nutfeden; her rahimde değil, sağlam, aldığı tutan, güçlü ve sağlam bir rahimde. Buradan anlaşılıyor ki, Kur'an'da nutfeye yalnız meninin ismi değil, daha çok meni içindeki tohumun ismidir. Zira rahimde karar kılıp yerleşen odur. Bir de zamirinin çekilmiş, sıyrılmış manası ile sülaleye ait kılınması da caiz görülmüştür ki, o çamur sülalesini nutfeye yaptık demek olur...”

“İşte nutfeye yapıldıktan sonra insan yaratılışı, doğal ve kanuni denilen malum şeklini almış oldu. Yoksa ille başta çamurdan sülalenin, sülaleden insan veya nutfesinin yaratılışı doğaüstüdür. Çünkü henüz bir insan ve tabiatı yoktu. Demek ki insanı yaratan yaratıcı kudret insan tabiatından başkadır. Herhangi bir şeyin tabiatı ise o şeyin kendisinin dışında olamaz. Onun için bir şey, kendisinin gayrisi olamayacağı gibi, tabiatının gayrisi de olamaz. Bu yüzden tabiat ancak devamlı değişmez bir şey olmak üzere düşünülebilir. Ve bir şey kendisi değişmedikçe tabiatının değişmesine imkân yoktur. Bundan dolayı herhangi bir şeyin tabiatında bir değişme görüldüğü zaman, o şeyin kendisinde bir değişme meydana geldiği anlaşılır ve ona dıştan bir etki aranır. Tabii ilimler adı verilen ilimlerin hiçbiri yoktur ki, tetkik ettiği bir değişmenin ayrı bir sebebini aramasın da kendi kendine tabiatıyla oluvermiş diyebilsin.”

“Hatta bu noktada, iyice düşünülünce “tabii ilimler” denilen ilimler, tabiatların kendi kendine değişmesini kabul etmeyip, değişmenin dış etkenlerini arayan ve bu şekilde hiçbir olayın tabii

olmadığını ispat eden ilimlerdir. Çünkü bir tabiatın, kendisinin dışında bir eşinden etki almasıyla izah edilen olaylara tabiat demek çelişki olur. Evet, tabiatta değişme, seçilme, gelişme yok değildir. Fakat o seçimi ve gelişmeyi yapan tabiat değil, tabiatlar üzerinde hâkim olan yaratıcıdır. Eğer tabiat hâkim olsaydı, çamur normal olarak kalır, ondan bir sülale çıkamaz, insan ve nutfe gelişmesi ve seçilip çıkarılması olamazdı. Hatta nutfe yaratıldıktan sonra nutfe tabiatından ileri geçemezdi. Bu takdirde bilinmesi lazım gelir ki insanın, tabii sayılan nutfeden meydana gelmesi evrelerinde de insanı yaratan nutfe tabii değil, nutfeye ve rahime o yaratılış değişimini veren yüce yaratıcıdır.”

“Sonra nutfeyi alaka olarak yarattık. Rahime ilştirip aşılama yaptırarak tutturup pıhtı kan gibi bir tutuk haline değiştirdik.”

Şu anda bilimin ifadesine göre ana rahminde aşılanan yumurta bir süre sonra dalında asılı bir kiraz danesi gibi rahim cidarında asılıp kalıyor ve o durum üzere cenin büyüyor. Kur’an-ı Kerim’in "Alak Sûresi" de ismini, insanın bu devresini zikretmekten almıştır.

“Arkasından alekayı mudğa yarattık, bir çiğnem et parçası haline getirdik. Arkasından o kemiklere bir et giydirdik, bütün o kemikler, her birine uygun birer et ile donatılarak tamamı zarif bir et kisvesiyle giydirilip, kuşatıldı. Sonra onu bambaşka bir yaratık olarak inşa eyledik. Yani organlarıyla, ruhuyla, kuvvetiyle, boyu posuyla onda güzel bir yaratılış meydana geldi ki, hiçbir mahlûka benzemez, bambaşka bir halk, en güzel Sûrette dilber bir insan oldu. „Şimdi yaratanların en güzeli Allah, çok büyük, çok yücedir.”⁴

Hac Sûresi ayet 5'te bu konu şöyle anlatılmaktadır;

" Ey İnsanlar! Eğer yeniden dirilmekten şüphede iseniz, şunu bilin ki, biz sizi

---

(4) Hamdi Yazır, Kur'an Dili, C .V, S.511...

topraktan, sonra nutfeden, sonra alakadan (aşılanmış yumurtadan), sonra uzuvları (önce) belirsiz, (sonra) belirlenmiş canlı et parçasından (uzuvları zamanla oluşan ceninden) yarattık ki size (kudretimizi) gösterelim. Ve dilediğimizi, belirlenmiş bir süreye kadar rahimlerde bekletiriz; sonra sizi bir bebek olarak dışarı çıkarırız. Sonra güçlü çağınıza ulaşmanız için (sizi büyütürüz) . İcinizden kimi vefat eder. Yine icinizden kimi de ömrün en verimsiz çağına kadar götürülür; ta ki bilen bir kimse olduktan sonra bir şey bilmez hale gelsin. Sen, yeryüzünü de kupkuru ve ölü bir halde görürsün; fakat biz, üzerine yağmur indirdiğimizde o, kıpırdanır kabarır ve her çeşitten (veya çiftten) iç açıcı bitkiler verir."

"Allah Teâlâ bu ayette, öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr edenlere karşı, önce, insanın yaratılışının seyrini veciz bir şekilde ifade buyuruyor. Burada insanın nutfe, yani sperma halinden başlayarak dünyaya gelişine kadarki bu oluşumu açıklamıştır.

"Alaka" kelimesi Arapçada "ilişki, kulp, sülük, tutunmak, yakalanmak, donmuş kan" gibi manalarda kullanılmaktadır. İnsanın oluşumunda kullanılan "alaka" kadının, sperm tarafından aşılanmış ve rahme yerleşmiş yumurtasıdır."⁵

Görüldüğü üzere bu ve benzeri Kur'an ayetlerinde insanın maddî ve rûhî yönleri, yani hem küresel hem de evrensel yönleri son derece açık bir şekilde anlatılmaktadır.

Evrensel Açıdan İnsan

İnsanoğlu elinin dokunduğu, gözünün gördüğü, kulağının işittiği, burnunun kokladığı ve ağzının tattığı nesnelere bakarak, içerisinde yaşadığı evrenin hep bu tür şeylerden oluştuğu kanaatine

---

(5) Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, S.331

varmıştır. Sonra bu kanaat onu, çok farklı araştırma ve soruşturmalara yöneltmiş, bazen bir çıkış yolu bulduğunu sanmış, bazen de çıkmazlar içerisinde kıvranıp kalmıştır.

İnsanın bireysel yapısında ihmal edilen bir yön vardır ki insan, eğer o yönünü kullanmazsa evrenin nasıl olduğunu anlayamaz. Çünkü gerçekte evren de insanın yapısı gibi bir yapıya sahiptir. İmam Ali hazretleri insanı “Sen, kendini küçük bir varlık sanıyorsun. Hâlbuki sende büyük bir kâinat dürülmüştür.” diye tarif etmiştir.

İnsanoğlu yukarıda ifade edilen beş duygu vasıtalarının yanında “Gönül” veya “Kalp” adı verilen bir başka aracı da kullanarak, evrende var olan başka şeyleri de sezerek bilmekte, inanmakta ve tanımaktadır. Akıl vasıtasıyla da bunları terkip ederek bir sonuca ve senteze ulaşmaktadır.

İnsanoğlunun bilinen ama görünmeyen ruhu ve ruh dünyası gibi evrenin de bir metafizik tarafı, yani bilinen ama görünmeyen tarafı vardır. Bunlara Kur’an-ı Kerim şöyle işaret ediyor:

“Andolsun o sıra sıra dizilenlere. Bağırıp sürenlere. Bulutları sevk edenlere”
(Sâffât:1,2.)

“Savurup kaldıranlara. Yüküyle yüklülere, kolayca akıp gidenlere, işi taksim edenlere andolsun.”(Zariyat:1,2,3.)

“Andolsun birbiri ardınca gönderilenlere. Rüzgar gibi esip savuranlara, yaydıkça yayanlara. Ayırdıkça ayıranlara.”(Mürselât:1,2,3,4.)

“Andolsun söküp çıkaranlara, yavaşça çekenlere. Yüzüp yüzüp gidenlere. Yarışıp gelenlere. İşî düzenleyenlere.” (Naziât:1,2,3,4,5.)

“Andolsun soluk soluğa koşanlara. Tırnaklarıyla ateş çıkaranlara. Sabahleyin akın edip toz koparanlara.”(Âdiyât:1,2,3,4.)

“Bedir harbi sırasında müminlere şöyle diyordun: “İndirilmekte olan üçbin melek Rabbinizin size yardım etmesi yetmez mi? Evet, siz sabır ve sebat eder de itaatsizlikten sakınırsanız, düşmanlar da şu dakikalarda üzerinize geliverecek olsalar, Rabbiniz size bu defa beş bin işaretli meleklerle yardım edecektir. Allah bu imdadı size bir müjde olsun, kalpleriniz huzur bulsun diye yaptı. Yardım ve zafer sadece Aziz ve Hâkim olan Allah’a mahsustur.” (Âli İmran:124.)

“Evet, göklerin ve yerin tüm orduları Aziz ve Hâkim olan Allah’ındır.”(Fetih:7.)

“Ey Âdemoğulları, şeytanın ananızla babanız (Âdem’le Havva’yı) kendilerine ayıp yerlerini göstermek için cennetten çıkardığı gibi, sizi de belaya uğratmasından sakının. Çünkü O ve kabilesi sizi, sizin onları göremeyeceğiniz yerden görürler. Biz o şeytanları inanmayanlara dost kılmışızdır.” (A’raf:27.)

Rasûlullah (s.a.v.):

“Ben sizin görmediklerinizi görüyor, duymadıklarınızı duyuyorum. Gökyüzü daraldı, daralmakta haklıdır. Dört parmak sığacak kadar bile boş yer kalmamış, her taraf yüzü Allah için secdeye kapanmış meleklerle doludur.” Buyurdu. (Tirmizî)

Bu hadisi şerif ve Kur’an ayetleri her ne kadar değişik biçimlerde yorumlanıyorsa da, yapmış olduğum araştırmalar sonucunda benim düşündüğüm biçimde yorumlanması daha uygun olmaktadır. Evet, bu hadis ve Kur’an ayetleri evrenin içerisinde bizim

göremediğimiz, fakat varlığına da inanmak durumunda olduğumuz başka varlık ve dünyaların da var olduğunu ifade etmektedir.

“Gördüklerinize ve görmediklerinize yemin ederim.”(Hâkka 38,39.)

“O, öyle bir Allah ki O’ndan başka ilah yoktur. Görülmeveni de görüleni de bilir. Rahman ve Rahim olan O’dur.”(Haşr: 22.)

Ayetleri ve benzerleri de yine bize evrenin görünen ve görünmeyen iki evrenden oluştuğunun ifadesidir.

Kara Madde Kara Enerji

Bilimin yüzyılımızın başındaki en önemli keşiflerinden olan “Kara Enerji” ve Kara Madde”, fizik kurallarına uymayan, doğaüstü özelliği bulunan, üstelik Allah’ın Kur’an-ı Kerim’de bildirdiği iki önemli mucizedir. Son günlerde bilim dünyasında hararetli bir şekilde tartışılan “Kara Enerji” ve Kara Madde” kavramları, evrenin oluşumunda üstün bir gücün ve tasarımın var olduğunu ispatlayan delillerdendir. Kara enerji, evrenin genişleme hızının artması durumuna verilen isimdir. Normal fizik kurallarına göre azalması gereken genişleme hızının, yapılan gözlemler neticesinde arttığının keşfedilmesi bilim adamlarını bile hayrete düşürmektedir.

Kara enerjinin keşfinden sonra bilim adamlarını şaşkırtan bir başka olağanüstü durum daha keşfedildi.

Galaksimiz çok büyük bir hızla kendi etrafında dönmektedir ve bu hız yıldızların kütle çekimine göre çok büyük olmasına rağmen, yıldızlar uzaya dağılmazlar. Bu, fizik kurallarının dışında bir gücün galaksileri bir arada tuttuğu anlamına gelir. İşte bu duruma da kara madde adı verilmiştir. Bu mucizevî yapıları açıklamadan önce, büyük patlamanın gerçekleştiği “an”dan sonra oluşan olağanüstü denge durumundan bahsetmekte fayda vardır.

Patlamadaki Denge

Big Bang kavramını duymuş olan ancak konuyu fazla incelemeyen kimseler, evreni başlatan bu patlamanın ardında

olağanüstü bir hesaplama olduğunu pek düşünmezler. Çünkü “patlama” kavramı, adı üstünde, insana düzen, hesap, plan gibi kavramları çağrıştırmazlar. Oysa Big Bang'de akıllara durgunluk verecek kadar hassas bir düzenleme vardır. Fizik profesörü Paul Davies, büyük patlama ile ilgili olarak şunları söyler: “Evrenin patlama hızı inanılmayacak kadar hassas bir kesinlikle belirlenmiştir. Bu nedenle Big Bang herhangi bir patlama değil, her yönüyle çok iyi hesaplanmış ve düzenlenmiş bir oluşumdur.

Bu düzenlemenin önemli bir boyutu, patlamanın hızıdır. Big Bang'le birlikte oluşmaya başlayan madde etrafa korkunç bir hızla yayılmaya başlamıştır. Ama burada bir noktaya dikkat etmek gerekir. Patlamanın bu ilk anında, ayrıca şiddetli bir çekim gücü vardır. Evrenin tümünü bir noktada toplayabilecek kadar büyük bir çekimdir bu.

Dolayısıyla Big Bang'in ilk anında birbirine zıt olan iki güçten söz etmek gerekir. Patlamanın gücü ve bu patlamaya direnen, maddeyi yeniden bir araya toplamaya çalışan çekim gücü. Bu iki güç arasında bir denge olduğu için evren ortaya çıkmıştır. Eğer ilk anda çekim gücü patlama gücüne baskın çıkarsa, o zaman evren genişleyemeden tekrar içine çökecekti. Eğer bunun tersi gerçekleşse, yani patlama gücü söz konusu dengeden biraz fazla olsa, bu kez de madde birbiriyle bir daha asla birleşmeyecek şekilde savrulacaktı.

Peki, bu denge ne kadar hassastır? İki güç arasında ne kadarlık bir oranda farklılığa izin verilebilir?

Avustralya'daki Adelaide Üniversitesi'nden ünlü matematiksel fizik profesörü Paul Davies, bu soruyu cevaplamak için uzun hesaplar yaptı ve inanılmaz bir sonuca ulaştı: Big Bang'in ardından gerçekleşen genişleme hızı eğer milyar kere milyarda bir oranda bile farklı olsaydı, evren ortaya çıkamazdı. Davies bu sonucu şöyle anlatıyor:

“Hesaplamalar, evrenin genişleme hızının çok kritik bir noktada seyrettiğini göstermektedir. Eğer evren biraz bile daha yavaş genişlese çekim gücü nedeniyle içine çökecek, biraz daha hızlı genişlese kozmik materyal tamamen dağılıp gidecekti. Bu iki felaket arasındaki dengenin ne kadar “iyi hesaplanmış” olduğu sorusunun cevabı çok ilginçtir. Eğer patlama hızının belirli hale geldiği zamanda,

bu hız gerçek hızından sadece 10-18 kadar bile farklılaşsaydı bu gerekli dengeyi yok etmeye yetecekti. Dolayısıyla evrenin patlama hızı inanılmayacak kadar hassas bir kesinlikle belirlenmiştir. Bu nedenle Big Bang herhangi bir patlama değil, her yönüyle çok iyi hesaplanmış ve düzenlenmiş bir oluşumdur.

Evrenin başlangıcındaki bu muhteşem denge, ünlü *Science* dergisindeki bir makalede ise şöyle ifade edilir:

“Eğer evren maddemizin yoğunluğu, bir parça daha fazla olsaydı, o zaman Einstein’ın genel görecelik kuramına göre evren, atomik parçacıkların birbirini çekme kuvveti dolayısıyla bir türlü genişleyemeyecek ve tekrar küçülerek bir noktacığa dönüşecekti. Eğer yoğunluk başlangıçta bir parça daha az olsaydı, o zaman evren son hızla genişleyecek, fakat bu takdirde atomik parçacıklar birbirini çekip yakalayamayacak ve yıldızlarla galaksiler hiçbir zaman oluşamayacaktı. Doğaldır ki biz de olmayacaktık! Yapılan hesaplara göre, evrenimizin başlangıçtaki gerçek yoğunluğu ile ötesinde oluşması imkânı bulunmayan kritik yoğunluğu arasındaki fark, yüzde birin bir kuvadrilyonundan azdır. Bu, bir kalemi sivri ucu üzerinde bir milyar yıl sonra da durabilecek biçimde yerleştirmeye benzer... Üstelik evren genişledikçe, bu denge daha da hassaslaşmaktadır.”

Stephen Hawking de, her ne kadar evrenin kökenini rastlantılarla açıklamaya çalışsa da *Zamanın Kısa Tarihi* isimli eserinde evrenin genişleme hızındaki bu olağanüstü dengeyi şöyle kabul eder: “Evrenin genişleme hızı o kadar kritik bir noktadadır ki, Big Bang’ten sonraki birinci saniyede bu oran eğer yüz bin milyon kere milyonda bir daha küçük olsaydı evren şimdiki durumuna gelmeden içine çökerdi.”

Peki, bu denli olağanüstü bir denge neyi göstermektedir? Elbette böyle hassas bir ayarlama tesadüfle açıklanamaz ve bilinçli bir tasarımı ispat eder. Paul Davies, materyalist dünya görüşünü benimsemesine rağmen, bu gerçeği şöyle itiraf etmektedir:

“Çok küçük sayısal değişikliklere hassas olan evrenin şu andaki yapısının, çok dikkatli bir bilinç tarafından ortaya çıkarıldığına karşı çıkmak çok zordur... Doğanın en temel dengelerindeki hassas sayısal

dengeler, kozmik bir tasarımın varlığını kabul etmek için oldukça güçlü bir delildir."

Evrendeki tasarım harikası olan bu hassas dengeyi gördükten sonra, başta sözünü ettiğimiz son keşif olan kara madde ve kara enerji kavramlarını ele alalım. İki Mucizevî Bilimsel Keşif: Kara Enerji Ve Kara Madde. Bilimin son keşiflerinden olan ve evrendeki genişleme hızının fizik kurallarına göre azalacağı yerde arttığını ifade eden kara enerjiyle ilgili olarak ünlü astronom Saul Pearlmutter, yaptıkları gözlemler sonucunda ortaya çıkan olağanüstü durumu şöyle ifade etmişti: "Toplantılardaki ilk tepkimiz bunun doğru olamayacağı ve bir yerde hata yaptığımız yönündeydi. Daha işin başındayız ayrıntılı analizleri yaptıktan sonra bu hatayı düzeltiriz diye düşündük. Ancak birkaç ay süren ayrıntılı analizlerden sonra anladık ki sonuçlarda bir değişme olmuyor. Evet, evrenin genişlemesi hızlanmaktaydı."

Bu, bütün bilim dünyası için bir şok oldu. Çünkü bu veriler şu ana kadar bilinen hiçbir fizik kuralı ile bağdaşmıyordu ve evren bilinmeyen bir kuvvet tarafından yönlendiriliyordu. Evrendeki bu olağanüstü olayın ilk farkına varan genç astronom Adam Riess ise bu mucize karşısındaki şaşkınlığını şöyle dile getirmişti:

"Önce bir hata yaptım diye korkmuştum. Yapılabilecek hatalar listesini en baştan gözden geçirdik ve hata yapmadığımızı gördük. Garip de olsa bu sonucu kabul etmek zorundayız."

Evren Big Bang'in ardından yavaşlamak zorundaydı, fakat bunun tam tersine her şey büyük bir hızla genişliyordu. Evrenin oluşumunu sağlayan Büyük Patlama (Big Bang)'yı bir bombaya benzetirsek, evrenin hiç durmayan bu genişleme hızını da yere hiç düşmeyen ve gittikçe uzağa doğru fırlayan şarapnel parçacıklarına benzetebiliriz. Bir bombanın parçacıklarının hiç yere düşmeden düzen içinde birbirlerinden uzaklaşmasını sağlayan güç ne kadar mucizevî ise evrenin dağılmadan gittikçe genişlemesini sağlayan bu güç de ondan çok daha büyük bir mucizedir.

Galaksileri birbirlerinden giderek daha fazla uzaklaştıran ve izine rastlanmayan gizem dolu bu gücü bulmak için geniş çaplı araştırmalar başlatıldı. Ancak bilim adamları insanoğlunun algı sınırları

dışında kalan bu enerjiyi tanımlamanın imkânsız olduğunu gördüler. İşte bilim adamlarının bu enerjiye kara enerji adını vermelerinin sebebi de budur.

Konunun ilginç yönü, bilimin kozmoloji alanındaki son keşiflerinden olan kara enerjinin Allah'ın bir mucizesi olarak Kuran ' ı Kerim ' de yer almasıdır. Evrenin genişlemesini sağlamak için Allah, özel olarak yaratmış olduğu bu gücü bundan 1400 sene önce bize kitabında şöyle bildirmiştir:

”Biz göğü büyük bir kudretle bina ettik ve şüphesiz Biz, (onu) genişleticiyiz.”(Zariyat Sûresi: 47)

Bütün bunlar, bizlere herşeyi yaratanın Allah olduğunu ve Kuran'ın bilime ışık tutan hak kitap olduğunu bir kez daha kanıtlamaktadır.

Bilim adamları Allah'ın yarattığı bu gizemli gücün yanı sıra, bir de galaksileri etkileyen ikinci bir gizli gücü fark ettiler. Yaptıkları hesaplamalar sonucunda galaksimizin çok büyük bir hızla kendi etrafında döndüğünü ve bu hız yüzünden galaksinin içindeki yıldızların uzaya dağılmaları gerektiğini hesapladılar.

Galaksideki yıldızların toplam kütlesi, galaksiyi bir arada tutmak için gerekli çekim kuvvetini oluşturacak miktarda değildi. Bilim adamları buldukları bu gerçeğe kendileri de inanamadılar. Çünkü görünmeyen ve bilinmeyen bir güç galaksinin içindeki yıldızları ve bu yıldızlardan biri olan Güneşimizi bir arada tutuyordu ve uzaya dağılmalarını engelliyordu. Ancak bu gücün ne kendisini ne de kaynağını tespit etmek imkânsızdı. Çünkü bu güç insanoğlunun dışındaki bir boyuttaydı...

Galaksimizin dışına çıkıldığında bu gizem daha da giderek derinleşmektedir. Galaksimiz, içinde 10 bin galaksi bulunan bir grupta yer alır. Bu galaksiler o kadar hızlı hareket etmektedirler ki onları bir arada tutan görünmez bir etki olmalıdır.

Bilim adamlarına göre aslında var olmayan gizemli bir maddenin (Kara Madde) uyguladığı çekim gücü, galaksileri ve galaksilerin içindeki yıldızları bir arada tutmaktadır.

Astronom Wendy Freedman fizik kurallarını alt üst eden, görünmeyen ve hissedilemeyen bu madde hakkında şunları söylemektedir:

"Hakkında hiçbir şey bilmediğimiz bir enerjiden sonra hakkında hiçbir şey bilmediğimiz bir madde ile karşı karşıyayız. Elimizdeki en tutarlı kuramlar bile bu maddenin aslında var olmaması gerektiğini gösteriyor."

Bilimin ulaştığı bu gerçekler, evrenin mevcut dengesinin sağlanması için, Allah'ın bizim için doğaüstü sayılan dengeler yaratmış olduğunu göstermektedir. Yani Allah evreni, özel bir korumayla ayakta tutmaktadır.

Konunun en şaşırtıcı ve mucizevî yönü ise, kara enerji konusundaki gibi kara maddeyi de bilimin bu keşiflerinden yüzyıllarca sene önce Allah'ın Kuran ' da bildirmiş olmasıdır. Allah ilgili ayette şöyle buyurmaktadır:

*"Şüphesiz Allah, gökleri ve yeri zeval bulurlar diye (her an kudreti altında) tutuyor. Andolsun, eğer zeval bulacak olurlarsa, Kendi'sinden sonra artık kimse onları tutamaz. Doğrusu O, Halim'dir, bağışlayandır."(Fâtır:41)*⁶

"Kuantum Teorisi veya parçacıklar fiziği bugünkü anlamda 2. Dünya Savaşı sonrası, özellikle 1950'den sonra gelişmiştir. Yaklaşık olarak 40 yıllık bir ömrü vardır. Bu devreyi de bazı fizikçiler ikiye ayırırlar. Birisi, bundan aşağı yukarı beş yıl öncesine kadar olan devre. Bu devrede, teori ve deney elele geliştiler. Birlikte yürüdüler. 1950'den itibaren Amerika'da, Avrupa'da ve Sovyet Rusya'da yapılan büyük hızlandırıcılarda pek çok deneysel sonuçlar alındı. Bu dönemde anti-maddenin belirmesi, birkaç yıl sonra pozitron (anti-elektron) bulundu. Teoriye göre anti-proton da olmalıydı. O da bulundu.

1970'lere kadar, yapılan deneylerin ortaya koyduğu yeni bilgiler ışığında teori de gelişti. Ancak 1970'lerde teoride büyük bir

---

(6) Mercek, Aylık Bilim ve Kültür Dergisi, Yıl:2002, Sayı:10, S.2

gelişme oldu ve yeni cins parçacıklar olması lazım geldiğini teori haber verdi. İşte bu da mezon ve baryon idi. Daha sonra beklenen yeni cins parçacıklar bulundu. W ve Z denilen bu parçacıklar, fotonlar, elektronlar ve quarklar (mezon ve baryonlar) gibi bildiğimiz kadar nokta (yani içyapısı olmayan) parçacıklar. Bu sebeple fizikte bu parçacıklar olarak kabul edilmektedir. Kısacası her ilerleyişe karşılık, teoride bir ilerleyiş oldu. Ve böylece, karşılıklı diyalog şeklinde deney ve teori beraber gelişti.”⁷

“Günümüz fizikçilerine göre, tabiatın asıl determinizmi, bizim yüzeyden sandığımız görünümde değil, atomik boyutlarda kendini gösteren yeni şeklindedir. Bunu da bilimsel olarak ancak kuvantum mekaniği ile açıklayabilmekteyiz.

Hatta David Hilbert, kuvantlardan da küçük “Hilbert uzayı” buldu, kanıtladı ve bunun bir de tersi olan “negatif-delta Hilbert uzayı” kanıtladı. Burada da “zaman” tersine çalışmakta, önce sonuç, sonra neden gelmektedir. Böylece kutsal bildiğimiz “nedensellik” ilkesi yani öncelik-sonralık sıralaması çökmüş, yerine fizik yasaları gelmiştir.”⁸

Yukarıda alıntıladığım yazılardan ve bilim adamlarının görüşlerinden de anlaşılacağı üzere, içinde yaşadığımız evrenin de aynen insan gibi görünen-görünmeyen yönlerinin olduğu, evrenin fizik ve metafizik yapısının insanın beden ve ruh yapısını andırdığını anlıyoruz.

Evrenin bütün yapısının fiziki varlıklardan olduğunu sanmanın yanlış olabileceğini, onun antimaddeden oluşan veya metafizik bir tarafının da olduğunu kabul etmek gerekiyor. Eğer evrenin yapısı böyleyse-ki bilim öyledir diyor-o zaman insanın yapısıyla evrenin yapısı birbirine uygun geliyor. Hz. Ali'nin yukarıda ifade ettiğimiz sözü tam yerini buluyor ki o “Ey insan! Sen kendini küçük bir varlıktan ibaret sanıyorsun. Hâlbuki sende bütün bir kâinat (evren) dürülmüştür.” diyor.

---

(7) Orhan Türkdöğän, Bilimsel Değerlendirme ve Araştırma Metodu. 5.133

(8) A.g.e.134

Ruh beden ilişkisinde insanın bireysel ve küresel yapısı ile fizik-metafizik ilişkisinde evrenin durumuna baktığımızda, insanın da bu evrenden yaratılmış olması nedeniyle insanın evrensel yapısı ortaya çıkıyor. Kâinatın özü olarak insanı görececek olursak onun mensup olduğu kâinatın da aynı kökten gelmesi ve aynı yapıda olması lazım. İşte bu durumu bugünün bilim adamları ve onların araştırmalarında ulaştıkları neticeler bize haber veriyor.

“Antimadde Yarışı Kıran Kırana...”

Evreni kateden uzay gemilerinin yakıtı olarak bilimkurgunun vazgeçilmez klişesi olan antihidrojen, laboratuvarında kontrollü olarak üretilmeye başlandı. Ancak Avrupa Parçacık Fiziği Laboratuvarı CERN’de yarışan iki rakip ekibin hedefi daha “dünyevî”. Birkaç ay aralıkla değişik yöntemlerle aynı başarıya imza atan ATHENA ve ATRAP ekiplerinin amacı, antihidrojenin içsel özelliklerini inceleyerek bunun getireceği muhakkak olan Nobel ödülünü almak.

Hidrojen, tümüyle büyük patlamada yaratılan ve evrende en bol bulunan madde. Hidrojen aynı zamanda en basit atom yapısına sahip bulunma ve en hafif element olma özelliklerini taşıyor. Hidrojen atomu, yalnızca tek bir proton ve onun çevresinde dönen tek bir elektrondan oluşuyor. Parçacık fiziğinin başarılı kuramı Standart Model’e göre, her madde parçacığının, temel özellikleri aynı, ancak elektrik yükü ters olan bir karşımadde parçacığı bulunuyor. Pozitif elektrik yükü taşıyan protonun karşıparçacığı, negatif yüklü antiproton. Elektrik yükü negatif olan elektronun karşıparçacığıysa, bunun pozitif yüklü kardeşi olan pozitron.

Gelgelelim, bu kardeşlik lafın gelişi. Bir kere bunlar birbirlerine son derece düşman. Bir araya geldiklerinde hemen birbirlerini yok ediyorlar. Büyük Patlama’da eşit miktarda yaratılmış olan madde ve karşımadde arasındaki kavga hemen ilk anlarda başlamış ve hemen sonuçlanmış. Dört temel doğa kuvvetinden biri olan zayıf çekirdek kuvvetinin taraf tutmasıyla kavgadan çok küçük bir farkla madde üstün gelmiş. Evreni dolduran tüm madde, gökadalara, yıldızlara ve biz canlılara, varlığımızı maddenin bu çok küçük farkına borçluyuz. Karşımaddeyse

doğada –en azından bildiğimiz evrende- bulunmuyor; ancak parçacık çarpışmaları ya da bozulmalarında kısa süreyle ortaya çıkıp yok oluyor.

Fizikçiler evrenin resmini tam olarak oluşturabilmek için uzun yıllardır bu madde fazlalığının nasıl ortaya çıktığını çözümlenmeye çalışıyorlar. Standart Model'e göre madde parçacıklarının elektrik yükünün değişmesi halinde öteki özelliklerinde hiçbir değişme olmaması gerekir. Yine parçacıkların koordinatlarını değiştireniz, üsttekini alta alttakini üste getirseniz, sağa bakını sola çevirseniz, özelliklerinin değişmemesi gerekir. Parçacıklar zamanda ileri ya da geri gitse de özelliklerinin değişmemesi gerekiyor. Bu üçüne birlikte CPT değişmezliği deniyor. Yani bu üç özelliğin birlikte işlemesi halinde aynı fizik kurallarının geçerli olması gerekiyor.

Ancak Standart Model'de her şey kitabına uygun gitmiyor. Bunun en açık kanıtı, maddenin, yani bizlerin varlığı. Bilinen dört temel doğa kuvvetinden üçü için (atom çekirdeklerinin içindeki parçacıkları bağlayan şiddetli çekirdek kuvveti, çekirdeklerle elektronları bağlayan, yani atomları bir arada tutan elektromanyetik kuvvet ve yıldızların, gezegenlerin gökadalının dağılmamasını sağlayan kütleçekim kuvveti) bu simetrisinin varlığı geçerli. Ne var ki, atomların bozulmasına yol açan zayıf çekirdek kuvveti sorunlu. CP ihlali denen bu simetri bozulması, zayıf etkileşimde kendini gösteriyor. K ve B mezonları denen ve kendileri ile karşımadde karşılıkları arasında gidip gelen parçacıklarla yapılan deneylerde zayıf kuvvetin, sürekli evsahibi takımın lehine düdük çalan bir hakem gibi, madde lehine karar verdiği görülüyor. Araştırmacılar, bu ihlalin değerini bile saptamış bulunuyorlar.

Sorun da bu değerden kaynaklanıyor. Bu değer son derece küçük ve evrende maddenin hâkimiyetini tek başına açıklayamıyor. Bu nedenle fizikçiler, mezonlar yerine, baryon denen, proton ve nötron gibi sıradan maddelerde bu simetrisinin var olup olmadığını gözlemek istiyorlar. Örneğin bir kütleçekim alanında bir baryonla antimadde karşılığının aynı hızla düşüp düşmediğinin bilinmesi gerekiyor. Bu ve karşımaddenin başka özelliklerinin belirlenmesi için fizikçiler yıllardır birilerinin, hidrojen gibi en basit ve en hafif karşımadde “elementi” olan antihidrojeni oluşturup, incelenmeye uygun düzeyde bir hız ve sıcaklığa düşürmesini bekliyorlardı.

İşte CERN'deki rakip ekipler, bilime biraz aykırı düşün keskinlikte bir rekabetle ve yaratıcı yöntemlerle bu işi başarmış bulunuyorlar.”⁹

Her ne kadar böyle uzun alıntılar yapmak ilim çevrelerinde hoş karşılanmıyorsa da, konunun özetlenerek anlatılmasından daha faydalı olduğu kanaatiyle bunu yaptım.

Bu ve benzeri araştırmalar ve yazılar da yine bizim fizik ve metafizik, madde ve antimadde, görünen ve görünmeyen varlıklar diyerek ortaya koymaya çalıştığımız konuya ışık tutmaktadır. Buna göre biz insanın da bu tür bir yapı içerisinde, onun bu evrene ait varlıklardan olduğunu, bir yönüyle küresel ve bir yönüyle evrensel olduğunu düşünüyoruz. İnsan fert olarak ele alındığında beden yönüyle arz küreye, ruh yönüyle de arş küreye bağlı olduğu görülmektedir. Bireysel olarak onu eğer, hep arzın yetiştirdiği nesnelere beslerseniz “Arzileşecek”tir. Ya da onu arzın verdiği şeylerle beslerseniz bu defa “Arşileşecek”tir. Bizimse tezimiz, ne arzileşmeli ne de arşileşmelidir. O hem arza ait ve bağlı ama aynı zamanda arşa ait ve bağlı kalmalıdır. Bu iki evrenin onda oluşturacağı yaşama şekli onun insan olarak kalmasını sağlayacaktır.

Ruh-Beden ve İnsan

Acaba İnsana tesir eden şeyler var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?

Fizyoloji ilmiyle psikoloji ilmi tesbit etmiştir ki, insanlar, hem fizyolojik hem de psikolojik iki önemli dünyanın tesiri altındadır. İnsana dışarıdan gelen herhangi bir tesir, gelir onda düğümlenir. Ondan sonra da insanın o yönde harekete geçtiği görülür... İnsanın iç dünyasından gelen bir tesir de yine gelir onda düğümlenir. Ve sonra insanın o yönde harekete geçtiği görülür.

Fûssilet 53'te

"İnsanlara ufuklarda ve kendi nefislerinde ayetlerimizi göstereceğiz ki,

---

(9) Raşit Gürdilek, Bilim ve Teknik Dergisi, Aralık 2002, Sayı:421, S.14

Onun (Kur'an) gerçek olduğu, onlara iyice belli olsun. Rabbinin her şeye şahit olması, yetmez mi?"

deniyor. Bu anlamın açıklaması da şöyle yapılmıştır: Ayetteki, "ufuklar" kelimesinden insanı çevreleyen dış âlemi "kendi nefisleri" ifadesinden de insanın kendi biyolojik ve rûhî yapısını anlamak mümkündür. Buna göre ayetin manası, "Biz insana gerek kendisini çevreleyen dış âlemde, gerekse bizzat kendi maddî ve rûhî yapısında bulunan ve bizim varlığımızı ve gücümüzün mükemmelliğini ispatlayan delilleri göstereceğiz" demek olur ki, gerçekten mutasavvıfların "büyük âlem" ve "küçük âlem" dedikleri bu iki âlemle ilgili olarak ilmin tesbit ettiği akıllara durgunluk veren bilgiler, Allah'ın varlığına ve gücünün sonsuzluğuna dair önemli deliller ortaya koymaktadır."¹⁰

Yine Şems 7 ve devamında:

"Nefse ve ona bir takım kabiliyetler verip de iyilik ve kötülüklerin ilham edene yemin ederim ki, nefsinin kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiş, onu kötülüklerle gömen de ziyan etmiştir."

deniyor. Ayrıca Kaf 16'da:

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona fısıldadığı şeyleri biliriz. Ve biz ona can damarından daha yakınız."

deniyor. Kuran-ı Kerimde Allah'ın bu ayetlerde bize bildirdiğine göre, insanın iç dünyasında meydana gelen düşünceler, duygular, istek ve iradeler, dilek ve temenniler, korkular ve ümitler vardır. İnsanın iç dünyasında doğan bu olaylar onun dış dünyasında bir takım davranışların, hallerin tavır ve hareketlerin doğmasına sebep oluyor. Ve biz bunlardan yola çıkarak insanın iç dünyasını okumaya çalışıyoruz. Yani insanın bir ruhsal dünyası, bir de bedensel dünyası vardır ve insan denilen fertte(varlıkta, şahısta) bir de "irade

(10) Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meâli, Anonim, Medine, S.481

ve idare" yeteneği vardır. Ve insan bir " bütün " varlık olarak işte burada ortaya çıkmaktadır.

İnsan psikolojisi çok değişken çok seyyal bir vakiadır. Yani insanın ruhsal yönünü ele aldığımızda onda hızlı değişmeler olduğunu ve bunun da insanın yüzünde, tavrında, hareket ve davranışlarında görüldüğünü hepimiz biliriz. Bunu anlatan şu Kur'an ayetlerini okuyalım:

A'raf 131 de:

"Onlara bir iyilik, bir bolluk, bir zafer geldiği zaman, bunu bir uğur sayarlar ve bu bizim hakkımızdır, bizim adamlığımızdandır, derler. Bir fenalık, bir darlık, bir mağlubiyet başlarına gelince de bunu uğursuzluk sayarlar ve bu bizim başımıza Musa ve adamları yüzünden oldu derler."

Burada psikolojik bir tavır sergiledikleri açıkça görülmektedir.

Hûd 9, 10'da :

"Eğer insana tarafımızdan bir rahmet (nimet) tattırır da sonra bunu ondan çekip alırsak, hemen ümitsizliğe düşer ve nankörlük yapmaya başlar. Ve eğer kendisine dokunan bir zarardan sonra ona bir nimet tattırırsak, sevinir ve "elbette kötülükler benden gitti" der, fakat nimeti vereni ve alanı hiç düşünemez. Çünkü o bunu derken şımarık ve kibirlidir."

Aynı şekilde insanın sevindiğini, üzüldüğünü, korktuğunu, ümide kapıldığını ve benzeri halleri Kur'an-ı Kerim'in pek çok yerinde görürüz.¹¹

İşler yolunda gittiği zaman insanoğlunun sevincine, rahatlığına kimsenin bir diyeceği olmaz. Fakat işler bozuk giderse,

---

(11) Fussilet: 49,50,51. Fecr: 15,16.

sarpa sararsa, problemler çözülemez hale gelirse o zaman da insanoğlunun yüzünden düşen bin parça olur.

Bu bazen iman ve itikat açısından da görülür. İşler iyi gittiğinde insanlar Allah'ı unuturlar ve başkalarına sarılırlar. Ama işler kötü giderse hemen Allah'a yalvarmaya başlarlar... Bu ruh halinin en açık ifadesini de yine Kur'an-ı Kerimin değişik sure ve ayetlerinde görebiliriz.¹²

*" İnsan hayrı istediği kadar şerri de ister.
İnsan pek acelecidir." (İsra:11)*

Bu ayet, insanın önemli bir psikolojik yönünü işaret etmektedir. Gerçekten biz insanlar, öfkelendiğimiz, sıkıldığımız ya da bir güçlkle karşılaştığımızda, öfkelendiklerimiz için beddua eder; güçlüklerden sabır ve metanetle kurtulmak için çaba harcayacağımız yerde, acelecilik göstererek tezden kurtulmak isteriz. Bu olmayınca da, ümitsiz ve kötümser bir ruh haleti içinde, "Allah'ım, canımı al da beni bu sıkıntıdan kurtar!" gibi sözlerle kendimiz için beddua ederiz ki, bunlar doğru değildir.¹³

Bu Kur'an ayetlerini buraya almamızdan maksat, insanın psikolojik yönünü, ruhsal yapısını anlatmak içindir. Buna dair belge çoktur. Lakin bize bunlar yetmektedir.

Yukarıda görmüştük ki insan, bir ruh, bir de bedenden mürekkep bir varlıktır. İnsanın da yaratılışına uygun olarak onun, bu iki yönden gelen bazı tesirler altında olduğu bilinen bir gerçektir.

Biz, bu noktada insana tesir eden iki şey üzerinde duracağız. Bunlardan birisi fiziksel olaylar, diğeri metafiziksel olaylardır. Fiziksel olaylar, maddî olaylardır. İçinde yaşadığımız maddî dünyadan, felsefe diliyle söylersek âlemin, evrenin maddî yönünden gelmektedir.

Metafiziksel olaylar ise maddî olmayan olaylardır. İçinde yaşadığımız metafizik dünyadan, yine felsefe diliyle söylersek, âlemin, evrenin maddî olmayan yönünden gelmektedir.

(12) Yunus:21,22,23.Ankebut:35,66

(13) Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meâli, Medine-i Münevvere, S.282

İçinde yaşadığımız evrenin, kâinatın, âlemin yapısını bize anlatan en güzel örnek, bizzat insanın kendisidir. Onun bedeni, evrenin maddî yönünden, ruhu da yine evrenin maddî olmayan yönünden gelmektedir.

Hz. Ali'ye isnad edilen bir sözde, insana " Sen kendini küçük bir varlık sanıyorsun, lakin sende bütün bir kâinat dürülmüştür." diye seslenir. İnsan kâinatın bir özeti, bir hülasası olarak düşünüldüğünde onun yapısı, içinde yaşadığımız âlemin yapısını bize anlatan bir örnektir. Çünkü onun ruhu arş tan, cesedi, bedeni, "ferş" ten gelmiştir. Yani ruh, fizik ötesi âlemden, bedense fizik âlemden gelmiştir.

*"Bahr içinde katreyim bahr oldu hayran bana
Ferş içinde zerreyim Arş oldu seyran bana
Sûrette nem var benim, sîrettedir madenim
Kopsa kıyamet bu gün gelmez perişan bana.
Kaf-ı dil Ankasıyım, sırrın aşınasıyım
Endişeler hasıyım ad oldu "insan" bana
Niyazi'nin dilinden Yunus dürür söyleyen
Herkes çün can gerek Yunus dürür can bana"¹⁴*

Şimdi insanın, fizik ve metafizik arasındaki durumunu belirtebilmek için bazı izahlara muhtacız:

1- İnsan ruh yönüyle metafizik âleme, vücut yönüyle de fizik âleme bağlıdır. Eğer insanı sadece ruhun emrinde eğitir ve sadece ruha teslim edersek, maddî âleme ilgisiz kalacak ve bir rûhî adam olacaktır. "İnsanbütünü" içerisinde böyle olan bazı insanlar bulunabilir. Fakat bütün insanları aynı hal ve anlayış çerçevesinde toplamak mümkün değildir.

Sayet mümkün olsa da böyle bir toplum oluşturulabilse, yani ruhsal dünyası ağırlıklı bir toplum oluşturulabilse o zaman durum beşerin dünyada yaşayabilmesini güçlüklerle sokar. Çünkü manaya, ruha ve metafizik âleme yönelmesi ve bütün enerjisini bu yönde kullanması, onu meleklerle benzetir ki o zaman bu durum insanda durgunluğa, dünyaya ve dünya işlerine karşı ilgisizliğe ve rindliğe sebep olacaktır. Bir insanın veya bir milletin böyle olduğunu

---

(14) Divan-ı Niyazi, S.9

düşünürseniz, orada şunlar görülür. İçe dönmüş, dış dünyadan alakayı kesmiş, cemiyetin işleriyle ilgisiz, her şeyin gönüle bağlı olduğuna, önce kendini ıslah et felsefesine, dünyayı boşver duygusuna, onunla kim uğraşırsa uğraşsın inancına, tasavvuf ve zahidlik hayatına, değmez bu dünya düşünmeye, uğraşmaya, okumaya, gibi bir anlayışa sahip insanlardan oluşan bir toplum.

Fertlerinde bu ruhun ve anlayışın hâkim olduğu topluluklar ve milletler, başkaları tarafından, fakat daha çok dünyaya bağlı topluluklar tarafından yutulmaya, sömürülmeye mahkûmdurlar. Bu tip toplumlar her zaman ayakaltında kalmaya da mahkûmdurlar.

Dikkatle bakılır ve tarih bu açıdan tetkik edilirse görülür ki, insan cemiyetleri ne zaman böyle bir havaya bürünmüşlerse geri kalmışlar ve uyuşuklukları içerisinde başkalarına esir olmuşlardır. Böyle olan bir cemiyette, âlemin maddî yönü ihmal edildiği için dengesiz bir hayat ortaya çıkmıştır.

Orta ve yeniçağda İslam milletinin böyle bir havaya bürünmesine, tamamen ruhçu olup maddeyi ihmal ve terk etmesine en büyük sebep yukarıdaki anlayıştır. Bu atmosferin tesiri halen bazı ülkelerde büyük halk kitlelerinde devam etmektedir. Şayet İslam ülkeleri bu gün parça parça olmuşlarsa ve aralarında birlik kuramayacak kadar dağılmışlarsa bunun en önemli nedeni fizik dünya ile ilgilenmeme yönündeki düşünce ağırlığıdır.

Bunun başka bir örneği de Hıristiyan toplumların tarihinde mevcuttur.

Hız. İsa'dan 300 küsur sene sonra hâkimiyetini kuran Hıristiyanlık kilisesi ayinde ruhçu bir yöne götürülmüş, insanlar dünyayı terke zorlanmış, ilme ve fenni ilerlemeye karşı çıkarılmış, neticede bin küsur sene Hıristiyan ülkelerin durmasına, uyumasına sebep olmuştur... Çağımızın hind dünyası da hala aynı hava içerisinde kıvrılmaktadır.

Ancak İslam, Hıristiyan ve Budizm halklarının başlarına Laik yöneticiler geldikten sonra onlar, seküler bir yol izlemişlerdir. Fakat bunun da dozunu kaçırmışlar, bu defa da ruh dünyası ihmal

edilmiştir. Şimdi de bu ihmalin bedeli ödenmeye başlanmıştır.

Demek oluyor ki insan, fert ve cemiyet olarak dünyayı terk eder ve ruhçu bir hayat yaşamaya yönelirse o ferdin ve cemiyetin hayatı dengesizlikler içerisinde bulunur. Bu netice bize fizik âlemin var olduğunu ve insanın onunla gerekli ilgiyi kurması gerektiğini, maddî ihtiyaçların da hakkının verilmesinin şart bulunduğunu isbat eder. Yani fizik dünya vardır, ceset vardır ve bunlar insan hayatına tesir ederler. İnsan soyu hayatının bu yönünü ihmal edemez.

Öyleyse maddî âlem vardır. İnsan hayatına tesir eder. Terk edilirse tehlikeler ve dengesizlikler meydana gelir.

2- İnsan, ruh yönüyle metafizik âleme, vücut yönüyle de fizik âleme bağlıdır. Eğer insanı sadece fizik âlemin emrinde eğitir ve sadece maddî âleme terk edersek, metafizik âleme karşı ilgisiz kalacak ve bir "madde" adamı olup çıkacaktır. Bu ise insanın hayatını güçlüklerle ve buhranlara sokar. Çünkü cesede, maddî dünyaya ve fizik âleme yöneliş ve bütün enerjisini bu istikamette kullanış, insanda yorgunluğa ve metafiziğe karşı, ruha karşı ve ruhun ihtiyaçlarına karşı ilgisizliğe, kaygısızlığa, duygusuzluk ve gaflete sürükleyecek ve tamamen seküler (dünyevî) bir adam oluverecektir.

Bir insanın ve bir milletin sadece maddeye bağlı olduğunu düşünürseniz orada da şunlar görülür.

Daima dışa açık, iç dünyadan habersiz, bütün çalışmasında egoist bir tavra kendisini kaptırmış, sömürmek için cemiyeti düşünen, her şeyin maddenin ve vücudun emrinde olduğuna inanan; başkalarına hâkim olma felsefesini güden, öldükten sonra dirilmeyi inkâr eden, metafizikle, ruhla, kim uğraşırsa uğraşsın inancına kapılan, biz bugün feza çağındayız, bu tür düşüncelere yer yok diyen, her türlü terbiye ve ıslah hareketine ve bunu yapan kurumlara düşmanca davranan kim olursa olsun "hak kuvvetlinindir ", her şey maddî ve fizikidir, görüşüne, nefsanî ve şehvanî duyguların tatmin edilmesi gerektiği düşüncesine sahip insanlardan oluşan bir toplum...

Fertlerinde bu ruhun hâkim olduğunu gördüğümüz milletler, egoist olurlar. Diğer milletleri kendi çıkarları uğruna sömürürler.

Ahlaktan, ruhtan fazilet duygusundan yoksundurlar. Böyle olan toplumlarda herkes birbirini aldatmayı düşünür. Zenginler daha Çok zengin olur, fakirler de gittikçe çoğalırlar. Bu tip toplumlarda sosyal yardımlaşma olmaz. Herkes istediği gibi kazanır, istediği gibi harcar. Zenginler fakirlerin namus ve haysiyetlerini satın alırlar. Böyle olan toplumlarda öldükten sonra dirilme inancı yoktur. Bu sebeple dünyaya çok bağıdırlar. Maddeciliğin hâkim olduğu Cemiyetler öldürücü silahlar, parçalayıcı fikir ve planlar imal ederek öteki ruhçu toplumları hâkimiyetleri altına alırlar.

Dikkatle bakılır ve tarih bu açıdan tetkik edilirse görülür ki; insan cemiyetleri ne zaman böyle dünyaya ve maddeye bağlı bir havaya girmişlerse hep dünya işlerinde ileriye gitmişler, yorulmuşlar ve başkalarına durmadan zulmetmişler, hürriyetleri yok edip esareti ihya etmişler, insan hayatına değer vermemişlerdir. Böyle olan cemiyetlerde insanlar, vahşileşmiş, canavarlaşmış, birbirlerini yiyen caniler haline gelmişlerdir.

Hıristiyanlığın milletlere hâkim olduğu devirlerden önceki, yani ilk çağdaki insanların hali bu olmuştur. Daha sonra da Hıristiyanlığın etkisinden kurtulan ve kendisini tamamen maddî âleme bağlayan Avrupa milletlerinin halini de aynı şekilde görüyoruz.

Modern çağ dediğimiz ve halen içerisinde yaşadığımız çağın insanları ve milletleri de aynı atmosfer içerisinde bulunuyorlar. Bütün işler maddî açıdan ele alınıyor. Her şey madde ile değerlendiriliyor. Teknoloji ve ilim hep bu yönde ilerlemekte ve insanlar, birbirlerini yemeye çalışmaktadırlar. Bu toplumda insan " Ekonomik insan "dan ibaret birisidir.

İster dün, isterse bugün olsun kendisini tamamen maddî âleme bağlayan, dünyaya çalışan ve cismin emrine veren milletler ve toplumlar, tatminsizlik içerisinde buhranlar içerisinde kıvranmışlar ve kıvranmaktadırlar.

"[Allah'ın buyruklarını umursamaz hale gelen şu] insanların kendi elleriyle yapıp ettikleri sonucunda karada ve denizlerde çürüme ve bozulma başladı.- Bu şekilde

*[Allah], belki [doğru yola] geri dönerler
diye yaptıklarının bazı [kötü] sonuçlarını
onlara tattıracaktır."(Rum:41)*

Böylece, günümüzde korkunç bir şekilde –üstelik henüz kısmen– ortaya çıkan doğal çevremizdeki yoğun çürüme ve tahribat, burada "insanın kendi yapıp-ettiklerinin bir sonucu", yani insanın, kendi kendini tahrip eden –çünkü katı materyalist bir temele dayanan– teknolojik gelişmelerin ve insanlığı daha önce hayal bile edemediği ekolojik felaketlerle karşı karşıya getiren çılgınca faaliyetlerin bir sonucu olarak öngörülmüştür.

Toprağın, havanın ve suyun sanayi atıkları ve şehir çöpleri yüzünden dizginlenemeyen bir şekilde kirlenmesi; bitki örtüsü ve denizlerin artan bir şekilde zehirlenip yok olması; yaygın uyuşturucu ve görünürde " faydalı" ilaç kullanımı sebebiyle insanın kendi bedeninde ortaya çıkan her türlü genetik bozukluklar ve insanlara yararlı birçok hayvan türünün yok olması. Bütün bunlara, insanın sosyal hayatındaki hızlı bozulmayı ve yürümeyi, cinsel sapıklıkları, suçları ve şiddetli ve son aşamada nükleer dehşeti ilave edebiliriz. Bunların tümü, son tahlilde, insanın Allah'a ve mutlak manevî-ahlakî değerlere karşı umursamazlığının ve bunun yerine, "maddî ilerleme" yi tek önemli hedef sayan inançlara tutsaklığının bir sonucudur.¹⁵

Demek oluyor ki manayı, ruhu, metafiziği bırakıp fizik dünyaya tutunanlar, yıkılacaklardır. Çatırtılar duyulmaya başlamıştır. Şu halde metafizik âlem vardır, ruh vardır. Ve bunlar insan hayatına tesir etmektedirler. Eğer metafizik âlemin hakkı ve ruhun ihtiyacı verilmezse insan perişan olmakta ve dengesiz bir hayata düşmektedir.

Bugün cemiyetler ve milletler iki sınıf halinde yaşamakta ve mücadele etmektedirler. Birisi; Ortaçağın ruhçu metafizikçi ve mistik havasına bağlı bulunan halk, diğeri; yeni ve modern maddeci fizikçi ve egoist havasına bağlı egoist idareciler kadrosu. Öyle bir dünya ki başı ayrı hava içerisinde, gövdesi ayrı bir hava içerisinde.

---

(15) Muhammed Esed, Kur'an Mesajı, s.828

“Din - Bilim İlişkisi”

"Bilimin amacı, evrende "biricik olan" insana yönelmek, onu yeniden değerlendirmek ve kazanmaktır. Yunus Emre'nin: İlim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir, tarzındaki veciz ifadesinde belirtilen gerçek varlığa yönelmektir. Belki, reform hareketiyle insan, kilise otoritelerinin yetkilerine başkaldırmak suretiyle özgürlüğünü kazanmıştır. Ancak, Rönesans ve onu izleyen dönemlerde, "bilimin biricikliği" ilkesine dayalı felsefe ve kültür hayatının Batıda ilerlemiş olmasa, kilise babalarının Ortaçağ'da başlattıkları din-bilim çatışması, yeni norm ve biçimler vereceği yerde, bu defa bilime ağırlık vererek dine saldırması, kurulması gereken bilim din dengesini yıkarak pozitivist-materyalist bir evren anlayışının yerleşmesine sebep olmuştur. Orta çağ boyunca dinin, bilimin karşısına çıkarak din adına savaş vermesi nasıl "dinin hayat üzerindeki egemenliğinde değil, aksine kilisenin dininin yapısında bulunan ve bu dinin hayatın her alanında bu fesadı uygulamasına yol açan egemenliğinden dolayı" ise, aynı şekilde Rönesans ile başlatılan dönemde de bilimin, dinin karşısına çıkması, bilimin yapısından kaynaklanmamakta, tersine ona güç tanıma biçimindeki zihniyetten doğmaktadır. Avrupa'nın dinini bırakıp onun yerine kabul ettiği alternatif, eğer daha da kötü değilse; daha az kötü hiç değildi. Bu alternatifin Avrupa'da bilim elde etmeyi ve yeryüzündeki bütün insanların göz diktiği maddî imkânları sağladığı doğrudur. Fakat dini sistemin, Avrupa'nın manevî hayatından büyük ölçüde silinip seküler bir hedefe doğru yönlendirildiği de bir gerçektir. Oysa sekülerizmin hedefi insanları âhiret ile ilgilenmekten alıkoyup, yalnızca dünya hayatı ile ilgilenmeye yönelmek olan sosyal bir harekettir. Çünkü Ortaçağlarda insanlar dünyadan mümkün olduğunca uzaklaşıp, Allah ve Ahiret günü hakkında alabildiğince düşünmek ile ilgili olarak büyük bir arzu ve istek duyuyorlardı. İşte bu arzu ve isteğe karşı durmak için sekülerizm insanî duyguları geliştirme noktasından hareketle ortaya çıktı. Sekülerizmin ortaya çıkışı insanların beşerî, kültürel başarıları ve bu yaşantı içinde istekleri gerçekleştirme imkânları ile ilgili olarak akıllarını ortaya koymak istedikleri Rönesans döneminde başladı. Sekülerizme yönelik bilim modern tarih boyunca sürekli biçimde evrim geçiren dine ve Hıristiyanlığa karşı bir hareket olarak kabul edildi Encyclopedia Britanica'nın da açıkladığı gibi

sekülerizm, dinin bir kenara itilmesi ve sosyal hayattan uzaklaştırılması, dünyevileştirilmesi anlamına gelmektedir.¹⁶

Buraya kadar kısaca temas etmiş bulunduğumuz insan konusu üzerinde özetleme yaparsak ruh, beden ve insan üçlüsünde insanın durumu şunu gösteriyor

İnsan bir yönüyle rûhî âleme bir yönüyle de cismanî âleme bağlıdır. Eğer insan, maddî âlemi terk eder ve bütün varlığıyla ruhsal âleme dönerse hayatında dengesizlik doğar ve eğer insan ruhsal âlemi terk eder ve bütün varlığıyla fizik âleme yönelirse hayatında yine dengesizlikler doğar. Şu halde insan hem metafizik dünyaya, hem de fizik dünyaya bağlı olarak yaşamak zorundadır.

Fizik evrenle metafizik evren arasında bulunan insan hayatının daha iyi anlaşılabilmesi için konuyla ilgili bazı örnekler vermek istiyorum.

1- Terazide İbre

Biri sağ, diğeri de sol olmak üzere iki kefeli bir terazi düşünelim, orta yerinde terazinin ibresi bulunsun. Terazide en önemli kısım ibredir. İbre terazide ağırlığın ne tarafta olduğunu gösterir. Ve terazide ibre insanı, insan hayatını temsil eder. Nitekim memleketimizde adalet mensuplarının amblemi de böyle bir terazidir. Kefelerden birisi insanın ruh dünyasını, birisi de beden dünyasını temsil etsin. Böylece ruh, beden, insan ile sağ kefe-sol kefe-ibre denklemi doğmuş olmaktadır. Eğer terazinin sağ tarafına ağırlık konursa, sol tarafı yukarı kalkacak ve ibrenin dengesi bozulacaktır. Ve eğer terazinin sol tarafına ağırlık konursa, sağ taraf yukarı kalkacak ve ibrenin dengesi yine bozulacaktır, şu halde her iki tarafa da eşit ağırlıkta bir şey koymalıyız ki ibre tam dengede durabilsin...

Kefelere koymuş olduğumuz ağırlığın ibre üzerinde bir tesiri vardır. Bu ibre sayesinde biz bu etkinin derecesini anlarız. İbrenin tam olarak odak noktasını gösterip göstermemesi kefelereki ağırlığın niceliğine bağlıdır.

---

(16) Dr.Orhan Türkdoğan,Bilimsel Değerlendirme ve Araştırma Metodolojisi,s.39

İnsana gelince; bedeninin ihtiyaçlarını karşılamak için maddî âleme muhtaç olduğu gibi, ruhunun ihtiyaçlarını gidermek için de rûhî âleme muhtaçtır. Bu ihtiyaçlardan hangisine daha fazla ağırlık verir ise insan hayatı bütünüyle o yöne dönecek ve dolayısıyla diğer taraf havaya kalkacaktır. Netice olarak ta insanın yaşama düzeni bozulacak ve bir takım karışıklıklar çıkacaktır.

Şimdi karşınıza gelen bir insana dikkat edin. Bu insan dünyaya mı fazla kıymet veriyor, yani maddî ihtiyaçlara mı daha çok bağlıdır, yoksa manevî ihtiyaçlara mı? Veya her ikisini de aynı değerde mi tutuyor?

Bir cemiyet ve milleti, hatta bütün bir insanlık âlemini de aynı açıdan değerlendirebiliriz. İnsanlık tarihini de aynı ölçüyle gözden geçirebiliriz.

İslam Peygamberi Hz. Muhammed (a.s.): "Sizin hayırlınız âhireti için dünyasını, dünyası için de âhiretini terk etmeyip her ikisinden de nasibin alan ve insanlara yük olmayan kimsedir." buyurmuş.¹⁷

Mısır kralı Firavun'un en zengin adamı Karun, zenginliğiyle halka böbürlenmeyi çok seviyordu. Onlar içerisinde aklı başında, insafli bazı kişiler ona şöyle diyorlardı:

"Allah'ın sana verdiği bu servetle ahiret yurdu kazanmaya çalış. Dünyadaki nasibini de unutma. Hem Allah'ın sana verdiği gibi sen de Onun kullarından muhtaç olanlara ver. Ülkede fesat çıkarma. Allah fesatçıları sevmez." (Kasas:77)

Kur'an-ı Kerim insanların bu durumunu bakınız nasıl anlatıyor!...

"İnsanlardan bazıları şöyle dua ederler: Ey Rabbimiz! Bize vereceğini dünyada ver derler. Böyle kimselerin ahirette hiç nasibi yoktur... Onlardan bazıları da: Ey

---

(17) M.Arif, Binbir Hadis, S.77, Hadis No:431

Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik güzellikler ver, ahirette de... Ve bizi ateşin azabından koru, derler... Ve işte onlar için kazandıklarından büyük bir nasip vardır.”(Bakara:200-202)

İslam dininin, insan hayatına bakışı işte budur. Kâinata bakışı da öyledir. Çünkü Allah, insana iki göz vermiş, bunun birisiyle maddî hayat olan bu dünyaya, birisiyle de manevî hayat olan âhirete baksın diye. Keza iki kulak vermiş, iki el vermiş, iki ayak vermiş, bunların hepsi mecâzî anlamda birisi maddî hayatın ihtiyaçları için, diğeri de manevî hayatın ihtiyaçları için kullanılsın, diye... Şu ayetler de dikkatinizi çeker mi bilmem!

"Allah da onlara dünya nimetini ve (daha da önemlisi) ahiret sevabının güzelliğini verdi. Allah iyi davrananları sever.”(Ali İmran:148)

Bu konuda yazılması gereken pek çok ayet-i kerime var. Ama siz kendiniz kitapları ve Kur'an'ı açıp okuyun! İsrâ 18, 19 ile Şura 20. ayetlerin anlamı önemlidir. Bütün bunlar İslam'ın insana ve onun hayatına nasıl baktığının göstergesidir.

İnsanın başına bir felaket gelebilir, bir hastalık gelebilir, bir zarar gelebilir. Böyle durumlarda pek çok insan sızlanmaya, onabuna yalvarmaya başlar. Sonra döner bütün içtenliğiyle Allah'a yalvarır. Bakarsın felaket gitmiş, hastalık geçmiş, zarar kâra dönüşmüş... Fakat sanki sızlanan, ağlayan, yalvaran o değil. Felaketler, hastalıklar ve zararlar sanki ona hiç uğramamış. Bütün üzerindeki sıkıntılar geçince o yine kendi bildiği doğrultuda yaşantısını sürdürmeye başlamış. O yanlış, bozuk, gafilâne hayat hiç değişmeden devam ediyor.

İşte insanın bir başka yönü, bir başka yüzü budur. Toplum dilinde buna "İnsanın halet-i rûhîyesi" denir. Yaşayanlarda olur bu... Ölülerde olmaz!

Kur'an-ı Kerim'in şu ayetlerine de bakarsan iyi olur: Yunus 12; İsrâ 67; Rum 33; Zümer 8,49; Meâric 19, 20 ve 21; oku! Oku ki,

kendini tanıyasın!...

Bu ayet-i kerimelerden ve hadis-i şeriflerden de anlaşılıyor ki, İslam'ın kaynaklarında bu konu bütün açıklığıyla beyan edilmektedir. Ahiret hayatı biz insanların iman, İslam, ruh ve mana dünyamızın ihtiyacı olan şeylerdir. Ve bunlar bu dünyadayken kazanılması lazım gelen şeylerdir. O nedenle bizler hem bu dünyadaki hayatımız için lazım olan şeyleri kazanacağız, hem de ahiret hayatımız için lazım olan şeyleri kazanacağız.

2- Ölçümde Termometre

Bilindiği gibi termometre sıcaklığın ve soğukluğun derecesini ölçen bir alettir. Cam boru içerisine konulan cıva veya alkolün, sıcak arttıkça veya düştükçe gösterdiği bir hareketi vardır.

Burada sıcaklığın artmasını "Sıcağa verilen ağırlık" , soğukluğun artmasını da "soğuğa verilen ağırlık" olarak düşünelim. Ve bu ortamı kendi elimizle hazırlayıp denememizi yapalım. Böyle bir ortamda göreceğimiz manzara şudur: Sıcakla soğukluğun tam dengede bulunduğu nokta sıfır noktasıdır. Bu sıfır noktası yaşanabilecek denge ortamıdır. Eğer termometredeki madde sıfırın altına düşerse soğuk ağırlıklı dengesizlik başlar. Ve eğer sıfırın üstüne çıkarsa bu defa sıcak ağırlıklı dengesizlik başlar

Gerçi, içinde bulunulan ortama göre termometrede denge noktası değişken olabilir. Fakat biz, insanın dünya hayatı ortamını göz önüne alarak bu örneği veriyoruz. Biliyoruz ki, termometrenin içindeki duyarlı maddeye soğukluğun artması da tesir ediyor, sıcaklığın artması da... Bunu sadece sıcaklığın artması ve eksilmesi olarak düşünmek yanlıştır. Isının düşmesi nedendir? diye sorulmaz. Çünkü herkes bilir ki, ısının düşmesi soğukluğun artmasındandır.

İşte aynen bunun gibi insan hayatında ruhsal yöne verilen ağırlık bedensel yönün ihmali Olduğu gibi, bedensel yöne verilen ağırlık da ruhsal yönün ihmali demektir. Şu halde ne olması lazım?

İrade ve idare sahipleri hem ruhsal hayatı hem de bedensel hayatı aynı değerde ve aynı ağırlıkta ele almaları lazımdır. Böyle yapılmazsa insan hayatı dengesini kaybeder. Bu durum giderek

sosyal hayatın da dengesini yitirmesine sebep olur. Bugünkü dünya toplumlarında görüldüğü gibi.

Netice itibarıyla termometre bir etki altındadır. Daha doğrusu, termometrenin içerisindeki madde bir dış tesir altındadır. Termometre bize, kendisine tesir eden kutupları göstermektedir. Bu kutupları biz gündelik lisanımızda artı-eksi kelimeleriyle ifade ederiz. Şayet, termometre eksi yönünde hareket ederse, insanların hayatında değişiklikler başlar. İç giysilerine ilaveler yapılır. Olmadı kazaklar, ceketler, daha olmadı paltolar giyilir. Isıtma araçları devreye girer. Toplum hayatında bu tür değişimler görülür. Ve eğer termometre artı yönünde yükselirse, biraz evvel söylediklerimiz çıkarılır. Isıtma araçları devreden çekilir bu defa sovitma araçları devreye girer. Bu da yine insan üzerinde görünen değişikliktir.

Buna göre eğer insanlar, bedensel ihtiyaç ve ihtiraslarına doğru yönelirler ve bu hususta ileri giderlerse, bu durum ruhsal istek ve ihtiyaçların terkedilmesi sonucunu doğurur. İşte bunun da tedbiri alınmalıdır. Nasıl ki vücut sıcaklığını korumak için ilave giysiler giyiliyorsa, ısıtma araçları devreye konuyorsa, ruhsal ihtiyaçların da muhafazası için kendi yapısına uygun tedbir alınmalıdır.

3- Elektrikte Lamba

Çevremizi aydınlatmak ya da ısınmak için, ayrıca makine ve benzerlerini hareket ettirebilmek için kullandığımız elektriğin bu söylenenleri yapabilmesi için onun pozitif ve negatif, yani artı-eksi kutuplarının bir eşya üzerinde birleşmesi lazımdır. Bunlardan pozitif yüklü kablo ne kadar zorlanırsa zorlansın tek başına lambayı yakıp aydınlatamaz. Negatif yüklü kablo da öyledir. Lamba üzerinde ikisinin birleşmesi lazımdır. Şunu demek istiyorum: yanan bir lambada pozitif ve negatif elektrik birleşmiş Olduğu için o lamba ışık veriyor. O elektrik sobası ısıtıyor. O fırın pişiriyor, o motor çalışıyor.

Bu örnekte lamba, insanı, lambanın ışığı da insanın hayatını temsil ediyor. Pozitif elektrik insanın maddî ve bedeni dünyasını, negatif elektrikte insanın rûhî ve manevî dünyasını temsil ediyor... Eğer lambayı yakmak için sadece pozitif yüklü kabloya değer verirsek lambayı yakamayız. Keza negatif yüklü kabloya değer verirsek

lambayı yine yakamayız... Bu duruma göre her ikisini de aynı değerde tutmak ve ikisini lambada birleştirmek zorundayız. O takdirde lamba yanacak ve biz ondan faydalanacağız.

Evet, insan da böyledir. Onun hayatında madde ile mana, bedenle ruh, fizik dünya ile metafizik dünya aynı değerde ele alınmadan insanı insan olarak tutmak mümkün olmaz. Ve evet, lamba bize nasıl, pozitif ve negatif iki önemli dünyaya bağlı olduğunu gösteriyorsa, bunlardan birisinin ihmal ve inkârı lambayı lamba olmaktan çıkarıyorsa, keza insan da bize maddî ve manevî iki önemli dünyaya bağlı olduğunu gösteriyor. Bunlardan birisinin ihmal ve inkârı, insanı insan olmaktan çıkarır, başka bir mahlûk haline getirir.

Denebilir ki, insan dünyada yaşıyor. Onun bedensel varlığı dünyadaki varlıklar gibi maddîdir. Ama ruhsal yönünü göremiyoruz, denemek, tecrübe etmek mümkün değil. Nasıl bileceğiz, onun ruhsal bir yönünün de mevcut olduğunu?

Hiçbir eksiği olmadığı halde ölmüştür denilen insan neden hareket etmiyor, konuşmuyor?!

Pozitif ve negatif elektrikleri de göremiyoruz. Ama bit-tecrübe biliyoruz ki lamba ancak bu ikisi birlikte olduğu zaman yanar. Değilse yanmaz. Evet, biz kabloları görüyoruz ama elektriği göremiyoruz. Ama ikisine birden dokunursak ancak o zaman anlıyoruz... Şu anda bizim hayatımız, canlılığımız, ruh ve beden birliğinden ileri geliyor. Değilse dünyada yaşayamayız. Yani bunlardan birisinin yok olması bizim de hayatımızın yok olmasına sebep olur.

4- Buz ve Buhar Arasında Su

Şair "İnsan bu, su misali, kıvrım kıvrım akar ya! Bir yanda akan benim öbür yanda Sakarya!" diyordu. Tasavvuf lisanında da insan hayatı suya benzetilir, birçok yönüyle... Bizim de bu örneğimizde su, insan hayatını temsil eder. Çünkü su denilen değerli madde bir yönüyle buz bir yönüyle "buhar" denilen bir olguya, bir varlığa bağlıdır. Bu örnekte "buz" maddî ve statik varlıklar dünyasını, "buhar"sa manevî ve dinamik varlıklar dünyasını temsil eder. Ancak

insanların, hayvanların ve bitkilerin hayatına-ihtiyaç olmakla beraber-ne buhar elverişlidir ne de buz!

"İnanmayanlar görmüyorlar mı, göklerle yer tek madde iken biz onu parçalayıp ayırdık ve her canlı şeyi sudan yarattık. Yine de inanmıyorlar mı?"(Enbiya:30)

Kendisinden istifade edilebilecek değerli madde sudur. Düşünüldüğü zaman anlaşılacaktır ki su, bir yönüyle buza, bir yönüyle de buhara bağlıdır. Buz ve buhar su haline gelmedikçe insanın ondan faydalanması tam olmaz. Şu duruma göre su da insanı ve insan hayatını temsil etmektedir.

Su denilen maddeye baktığımızda o bize hem buzun varlığını hem de buharın varlığını ispatlayan bir ölçüdür. Kendisini atmosferde göremediğimiz buharla, kendisini her zaman görebildiğimiz buzı birleştirip sıvı şeklinde bize gösteren bir neticedir, su...

Nasıl ki, insanın bağlı bulunduğu maddî ve fiziki dünya ile manevî ve metafizikî dünya mevcutsa ve insan bu iki dünyaya bağlı ve onların varlığını bize anlatıyorsa, su da buz ve buhar unsurlarına bağlıdır ve onların varlığını bize göstermektedir. Bunlardan birisini ihmal ve inkâr, suyun oluşmasında dengelerin bozulmasına neden olacaktır.

İşte üzerinde durdukça daha geniş manalar çıkarabileceğimiz bu misal bize, bir taslak halinde insanın manaya ve maddeye olan bağlılığını anlattığı gibi, onun varlığında mana ile maddenin birleştiğini göstermektedir.

Suyun üzerinde ısıyı artırırsanız, öyle bir noktaya gelir ki su buharlaşmaya geçer. Bu ise suyun varlığında dengesizlik doğurur. Çünkü buhar su kadar aranan bir şey değildir. Bunun aksine suyu soğutmaya devam ederseniz bir noktaya gelir ki su buzlaşmaya geçer. Buz da su kadar aranan bir şey değildir. Bu işlemde de suyun varlığı dengesizlik içinde bulunur. Şu halde suyu ne buzlaşmaya ne de buharlaşmaya düşürmeden su olarak tutmak zarureti vardır. İlerde insan hayatında istipdad ve anarşi konusunu incelerken bu misali tekrar kullanacağız...

Söylemek istediğim şey, suyu buharlaşma ve buzlaşmaya düşürmeden su olarak tutmak ne kadar önemliyse, insan hayatını da anarşi ve istibdat hallerine düşürmeden insan olarak, insan hayatı olarak tutmak da o kadar önemlidir. Bu ise, insan hayatında her iki yönün de ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir eğitim, öğretim ve yönetimle olur. Ve bütün bunları sağlayacak bir sistemle, bir hayat nizamıyla yani iyi bir yaşama biçimiyle olur. Sadece maddeye, bu dünyaya değer veren ve insanın hayatını bu dünyadaki hayattan ibaret gören hasta, tek yönlü, tek gözlü ve sahte kurtarıcı sistemlerle olmaz.

5- Fizik ve Metafizikte Varlık

Yukarıdan beri ifade edegeldiğimiz gibi insan bir ölçüdür. Onun üzerinde ruh-beden ilişkisinden dolayı hem fizik evrenin, hem de metafizik evrenin etkisi vardır. İnsan açısından bakıldığında insan, her ikisinin varlığını hayatıyla yansıtmaktadır. İnsanın bu dünya üzerindeki hayatının dengeli olarak devam ettirilebilmesi bu her iki yönden gelen ihtiyaç ve isteklerin aynı değerde ele alınarak karşılamasına bağlıdır.

Bu örnekte görülen fizik-metafizik ve varlık (şey, nesne) üçlemindeki varlık ta böyledir. Bize fiziğin ve metafiziğin mevcudiyetini bu şeyler-nesneler yani varlıklar bildirmektedirler. Demek ki varlığı sadece fizik evrene veya sadece metafizik evrene bağlı olarak düşünürsek, onu tam anlayamayız. Mutlaka ikisinden birisini ihmal etmiş oluruz. O takdirde varlık tek taraflı kalır. Bizim evren anlayışımızda dengesizlik ortaya çıkar.

Neticede diyebiliriz ki varlık nasıl böyle fizik ve metafizik dünyaya bağlı ve bize onu yansıtıyorsa, insan da ruh ve beden dünyalarına bağlı ve bize onları yansıtıyor. Ve işte insanı bağlı bulunduğu bu iki dünyanın birisinden koparıcı bir hareket, yani onu sadece dünyevi, seküler bir şahıs haline getirici idare, eğitim ve ahlak uygulaması yapmak, bu günkü dünyada yaşanan olayları ortaya koyar.

Üzülerek belirtelim ki, bu gün insansoyu metafiziğe, ruha, manaya kapalı, maddeye, bedene ve fiziksel isteklere açık bir yaşantı

içerisindedir. O nedenle açlık-tokluk, zenginlik-fakirlik, ilerilik-gerilik, ezen-ezilen ikilemi içerisinde kıvranmaktadır.

Gerçekten varlıkların metafizik bir yönleri var mı? Bu sorunun cevabında sunmayı düşündüğüm bazı belgeler belki bazılarına garip gelebilir. Fakat benim açımdan bir sakıncası yoktur. Herkesi inandırmak gibi bir eğilim içinde değilim. Ama Kur'an-ı Kerim öyle enteresan haberler veriyor ki, reddi mümkün değil. Örneğin, bakıyorsunuz

“Gök gürültüsü Allah’ı hamd ile tesbih eder. Melekler de O’nun heybetinden dolayı tesbih ederler.”(Ra’d:13)

diyor Kur'an. Demek ki gök gürültüsünün de, meleğin de tesbihi var. Bu onun metafizik yönünü göstermiyor mu?

"Allah'ın yarattığı şeyleri görmediler mi? Onun gölgeleri, küçülerek ve Allah'a secde ederek sağa-sola döner. Göklerde bulunanlar, yerdeki canlılar ve bütün melekler büyüklük taslamadan Allah'a secde ederler. Onlar, üstlerindeki Rablerinden korkarlar ve kendilerine ne emrolunuyorsa onu yaparlar.”
(Nahl:48,49,50)

Bu ve benzeri gelecek ayet ve hadislerle göreceğiz ki, bizim, cansız varlıklar deyip geçtiğimiz bütün varlıklar ve şeyler Allah ile olan ilişkilerinde tesbih ve tevhid faaliyetleri içerisindedirler. Bundan da anlaşılıyor ki evrende maddî-bedenî ve rûhî-manevî her var olan şeyin yapısı hem fiziksel hem de metafizikeldir... İnsanın da aynı şekilde olması, evrenin bu yapısının devamı ve özeti olmasındandır.

Çünkü insan; toprak, su, hava, hararet, gaz ve elektrik gibi cisimler sınıfından; yosunlar, otlar ve ağaçlar gibi bitkiler sınıfından; sürüngenler, dört ayaklılar, iki ayaklılar ve diğerleri gibi hayvanlar sınıfından; cinler, şeytanlar, melekler ve ruhlara gibi görünmez varlıklar sınıfından sonra yaratılmış ve hepsinin bir özeti mahiyetinde

en son dünyaya gönderilmiştir.

Şimdi o, kendisinden önce yaratılmış olan bütün bu varlıklardan, faydalanma ve onlara egemen olma yeteneğine sahiptir. İnsanın öyle bir yapısı vardır ki, eğer iyi bir eğitmenen geçirilir, terbiye edilirse iyilikte meleklerden daha ileri gidebilir. Eğer aksi yapılırsa o zaman da kötülükte şeytanlardan daha ileri gidebilir. Onda hayvanileşme ile ruhanileşme aynı imkân içerisinde. Ancak, tüm bunlar içerisinde biz, insanın insan olarak kalmasından insanileşmesinden yanayız. Zira Kur'an'da, onu yaratan zat şöyle diyor:

"Biz, hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onlara, (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık; kendilerine güzel güzel rızıklar verdik; yine onları yarattıklarımızın birçoğundan cidden üstün kıldık." (İsra: 70)

"Görüldüğü gibi bu ayette Allah Teâlâ, insanoğluna lütuf ve ikramın bir özetini vermekte ve onun âlemdeki özel yerine işaret etmektedir. Müfessirlere göre insanın şan ve şerefi ve diğer varlıklardan üstünlüğü; Allah'ın ona verdiği beden güzelliği, el, göz, kulak gibi organlarını daha becerikli bir şekilde kullanması, konuşabilmesi, gülüp ağlayabilmesi, okuyup yazması, başka birtakım varlıkları kendi hizmetinde kullanması, aletler îcad etmesi, olaylar arasındaki sebep-sonuç alakasını görmesi ve bu sayede geleceğe yönelik programlar ve hazırlıklar yapması, iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin kavramlarına sahip olması kısaca, maddî ve bedeni, ahlaki ve rûhî meziyetleri haiz olmasıdır."¹⁸

"Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan herkes onu tesbih eder. Onu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ne var ki siz, onların tesbihini anlayamazsınız. O halimdir, bağışlayıcıdır." (İsra:44)

"Tabiat ilimlerindeki inkişaf, bu ayetin açıklamasına yardımcı

---

(18) Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, S.288.

olmuştur. Netekim önceleri cansız ve hareketsiz olduğu sanılan varlıklar da dâhil olmak üzere, bütün eşya atomlardan meydana gelmiştir. İşte atom çekirdeklerinin etrafındaki elektronlar, sürekli ve muntazam bir şekilde çekirdeğin etrafında dönmektedirler ki, belki de onların bu dönüşleri ve böylece, ilahi kanuna en ufak bir sapma göstermeksizin boyun eğmeleri, Kur'an-ı Kerim tarafından Allah'ı tesbih olarak ifade edilmiştir."¹⁹

"Görmez misin ki, göklerde olanlar ve yerde olanlar, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu Allah'a secde ediyor, Birçoğunun üzerine de azap hak olunmuştur. Allah kimi hor ve hakir kılsa artık onu değerli kalacak bir kimse yoktur. Şüphesiz Allah dilediğini yapar."(Hac:18)

"Allah'ın yarattıkları şuurlu ve şuursuz olmak üzere ikiye ayırabilir. Akıl ve şuardan mahrum olan yaratıklar ilahi kanunlara tabi olarak O'na boyun eğmekte ve kendi dilleriyle (lisan-ı hal ile) O'nu tenzih ederek tesbihte bulunmaktadırlar. Akıllı yaratıklar olan insanlarda seçme hürriyeti vardır. Allah'a değil de başka şeylere kulluğu tercih edenler insanlık değerlerini kaybetmiş olurlar ve bunu onlara kimse kazandıramaz."²⁰

Varlıkları, "şuurlu ve şuursuz" diye ayırmak son derece yanlıştır. Şuur ve idrak olmasaydı eşyanın, varlıkların secdesinden, emre itaat etmesinden bahsedilmezdi.

Görüldüğü üzere, bu ayetlerde haber verilen, secde, itaat ve zikir gibi şeyler, bizim anladığımız ve özellikle ruhsal dünyamızla ilgili işlerdir.

"Öylesi taşlar vardır ki, Allah korkusuyla parçalanıp aşağı yuvarlanırlar."(Bakara:74)

Taşlar Allah korkusu taşıyor, ama bazı insanlar taşıyor. Demek ki taşlar daha duyarlı ve idrakli...

(19) Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, S.285.

(20)Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, S.333.

"...Derken orada yıkılmak isteyen bir duvarı o hemen doğrulttu."(Kehf:77)

Burada da duvarda bir istek kendisini gösteriyor. Ayetin metninde "yürüdü" fiili sanki ruh ve idrak sahibi birisine isnad ediliyor! Yıkılmaya meyletmiş bir duvarın bu halini insan olarak bizler anlıyoruz. Ama duvarın böyle istekte bulunduğunu yüce sahibi söylüyor.

Cenab-ı Hak duvarlara, taşlara, ağaçlara ve canlı varlıkların dışındaki varlıklara; canlılara izafe ve isnad ettiği fiilleri izafe etmektedir. Bunun mecâzî anlamda olması bize göredir. Lakin duvarın da bir dili ve iradesi olduğu neden düşünülmesin!

Şimdi bakınız şu ayetlerdeki manaya ve bize verilen haberlere:

"Biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir."(Ahzab:72)

Gökler, yer ve dağlar "korktular, çekindiler" deniyor. Bu fiillerde yine insanda göregeldiğimiz fiillerdir. Demek onlarda da bu tür fiil ve hareket vardır. Onlar da korkarlar, çekinirler ve emre uyarlar. Bir şuur, idrak ve bilinç var kendilerinde. Artık biz, içindeki her şeyiyle, canlı ve idrakli bir evrende yaşadığımızı bilelim. Şeylerin, yaratana ile nasıl bir iletişim içerisinde olduğunu biraz düşünelim.

"Sonra duman halindeki göğe yöneldi, ona ve yerküreye: isteyerek veya istemeyerek, gelin! dedi. İki de: "isteyerek geldik" dediler."(Fussilet:11)

"Bitkiler ve ağaçlar hepsi secde ederler." (Rahman:6)

"Göklerde ve yerde olan her şey Allah'ı tesbih eder. O Azizdir, Hâkimdir."²¹

Görülüyor ki bu bizim cematat dediğimiz varlıklar, emanetin ne olduğunu biliyor. Önemini, ağırlığını, riskini biliyor, onu yerli yerince eda edemeyeceğini anlıyor, güç yetiremeyeceğini anlayınca geri duruyor, korkuyor ve çekiniyor. Yine bizim cematat dediğimiz bu varlıklar bağlı buldukları evren içerisinde idrak sahibidir, emre itaat halindedir, yaratıcısını tanıyor, isyan ettiği zaman başına gelebilecek sıkıntılardan dolayı korkuyor, üzerine hiçbir teklif almadan Rabbisine ibadet ve itaat etmek istiyor.

6- Mevsimlerden Bahar

Kış günleri katılaştırmanın, donuklaştırmanın, maddileşmenin örneğidir. İnsan da maddileştiği, dünyevileştiği, içe dönükleştiği ve egoistçe bir tavra girdiği zaman veya böyle bir yaşamı tercih ettiği zaman, kış günlerine benzer. İnsansoyunda böyle olan fertler, toplumlar, uzun süre böyle yaşayamazlar. Nasıl kış günleri çok zorlu günlerse, ona benzeyen insan hayatı da öyle olur. Ve dengede bozulma doğar.

Yaz günleri ise özgürleşmenin, dağılmanın, açılmanın, yaygınlaşmanın, sivilaşmanın, bireyselleşmenin örneğidir. İnsansoyu böyle fertlerden ve toplumlardan oluşan bir hayatı, bir yaşama biçimini benimserse, dağılmaya, buharlaşmaya, hurafe ve batıl inançlara saplanarak ruhanileşmeye doğru gider. Öyle bir gün gelir ki ortada ne fert kalır ne toplum... Bu tür bir hayat dahi dengesiz bir hayat olur.

Bahar mevsimi ise insanı ve insan hayatını temsil eder. Çünkü bahar, hem yaz günlerini hem kış günlerini birlikte taşır. İkisini de dengede tutan bir mevsimdir. Yani insan hayatı disiplin içinde olmalı, maddî ihtiyaçları yanında rûhî ve manevî ihtiyaçlarını da tanımalı ve temin etmelidir. Sadece bu dünyaya değer verip seküler bir hayat kış günlerine, sadece ahrete değer verip uhrevi ve ruhani bir hayat yaz günlerine benzer. İnsan hayatı ise bir bahar mevsimi

---

(21) Hadîd, 1, Haşr, 1, Saff, 1, Cuma, 1, Teğabün, 1.

gibidir. Nasıl bahar mevsimi kış ve yaz günlerini içinde taşırsa insan da hem maddeye dünyaya ve bugünkü hayata olan ihtiyacını hem de hemen ölecekmiş gibi ruha, ruhaniliğe ve ahrete olan ihtiyacını içinde taşıyan bir hayat sürmelidir. Bunu anlayabilmenin en güzel ölçüsü işte bu yaz-kış-bahar üçlemindeki bahar havası ve hayatıdır.

Özetleyerek diyelim ki:

Bahar mevsimi insanı ve insan hayatını temsil eder. Bahar mevsimi bize hem kış günlerini hem de yaz günlerini hatırlatır. Bir yönüyle kış mevsimine, bir yönüyle de yaz mevsimine bağlıdır. Şayet yaz günlerini tercih eder ve hayatımızın hep yaz mevsimi geçmesini istersek, bu da bizi dengesizliğe götürür. Hâlbuki kış ve yaz mevsimlerinden her ikisinin de bahar üzerinde etkisi bulunmakta ve bu mevsim ne kışın ızdıraplı sovuğunu ne de yazın yakıcı sıcaklığını getirmektedir. İkisinin ortasında rahat ve dengeli bir mevsim olarak kalır.

Bunun gibi insan hayatı eğer bir bahar mevsimi şeklinde devam etsin diyorsak, onun hem cisme hem de ruha olan bağlılığını kabul etmek zorundayız. İlkbahar mevsimi bize hem yazın varlığını hem de kışın varlığını ispat eden bir mevsimdir. İnsan ve onun hayatı da bize hem cismin hem de ruhun varlığını ispat eden tek ölçüdür. Bu ölçüye iyi dikkat etmeliyiz.

7- Emek ve Sermayede Kâr

Emek insanda bir enerjidir. Henüz ortaya çıkmadığı sürece görülmez. Akü içerisinde depo edilmiş bir enerji gibidir emek.

Bir çekirdeğin içerisinde bitki özü; bir yumurtanın içerisindeki embriyon... Bunlar henüz varlıklarını ispatlayamamış enerji yüklü varlıklardır. İnsanlardaki enerji de böyledir. İnsanın sahip olduğu bu enerji, yani emek, iş ve hareket haline gelebilmesi için yere, zemine ve sermayeye ihtiyacı vardır.

Sermaye, tembel, durağan ve hamdır. Onun verimli olabilmesi, ancak harekete geçirilmesine bağlıdır. Çekirdeğin toprağa muhtaç olduğu gibi, embriyonun aşıya, tohuma muhtaç olduğu gibi, emek te sermayeye muhtaçtır. Şarj edilmiş bir akü, onu harekete

geçirecek bir lambaya muhtaçtır. Ambardaki bir tahıl, bin sene dursa varlığını gösteremez. Ama onu bir toprağa atarsanız hemen verimlenir ve kendisini gösterir.

Emek, kendi kendine durgun, sermaye kendi kendine yorgundur. İkisini bir araya getirmeden üçüncü bir varlığın görülmesi imkân dışıdır. Öyleyse emekle sermayeyi nefsinde toplayan “ürün”, yani “kâr, netice” nereden gelecek? Emeği sermaye ile birleştirdiğimiz zaman karşımıza “netice” yani “ürün” çıkacaktır. Şimdi bizim objemiz önce işte bu üründür.

Ürün, kendi varlığında daima iki şeyi bulundurmak zorundadır. Onun yapısında emekle sermayeyi görüyoruz. O bir yönüyle emeğe, bir yönüyle de sermayeye bağlıdır. Şayet ürünün üzerinde hak sadece emeğindir dersek yanlış olur. Şayet onun üzerinde hak sadece sermayenindir dersek yine yanlış olur. Her iki durumda da dengesizlikler ortaya çıkacaktır.

Bu durum bize göstermiştir ki, kârın üzerinde hem emeğin, hem de sermayenin hakkı vardır. Neticeyi bu ikisinden veya birisinden bağımsız göremeyiz, düşüneyiz.

Şu halde “Âlem-i Lâhut=İlahi âlem” ve “Âlem-i nâsut=Maddî âlem” “Fiziksel evren” Fiziksel olmayan evren” ve “insan” dediğimiz zaman dahi aynı düşünce formatı ve ölçüsüyle hareket etmeye mecburuz. Nasıl ki emekle sermayenin kâr üzerinde ilgisi varsa ve nasıl ki kârın doğmasına bunlar sebep olduysa, insan üzerinde de maddî evrenle manevî evrenin, bedensel yapı ile ruhsal yapının, lâhuti dünya ile nâsuti dünyanın tesiri vardır.

İnsan denilen varlığı bu ikisinden bağımsız düşünemeyeceğimiz gibi, bunlardan sadece birisine bağlı olduğunu düşünmekte mümkün değildir. Aksi takdirde dengesizlik insanın fert, toplum ve aile olarak hayatında kendisini gösterir. Bu durum insansoyu için son derece tehlikelidir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; insan ruhla beden, maddeyle mananın, fizikle metafiziğin, lâhut ile nâsutun varlığına tek delil ve ölçüdür. Hiçbir zaman insanı ikiye bölerek değerlendiremeyiz.

8- Ailede Evlat

Aile mefhumu bize, bir baba ve anneden oluşan temel bir kurumu anlatır. Bu misalde baba maddî mefhumları, anne manevî mefhumları, evlat ise insanı temsil eder. Evlat bir yönüyle babaya, bir yönüyle de anneye bağlıdır. Eğer, “mühim olan babadır, öyleyse ona ehemmiyet verilmelidir” dersek evladın hayatında bu bir dengesizliktir. Ve eğer, “mühim olan annedir, öyleyse ona değer verilmelidir” dersek, bu da evladın hayatında dengesizlik doğurur. Yine desek ki “ne anne ne de baba mühimdir, mühim olan evladın kendisidir. Evlat hiç kimseye bağlı değildir.” Bu takdirde evladın kendi kendisini inkârı ortaya çıkar ki, tutunacak yer bulamaz ve boşlukta kalır. Bu da Egzistansiyalizmin yani bağımsızlığın yani boş verişçiliğin kabul edilmesini temsil eder. İnsansoyu için bundan daha tehlikeli bir durum olamaz. Bir ailede babası olupta annesi olmayan çocukları, yahut annesi olupta babası olmayan çocukları inceleyiniz. Ya da ikisini de kaybetmiş bir çocuğun hayatını, düşüncelerini ve duygularınızı inceleyiniz, ne göreceksiniz.

Bu örnekte gördüğümüz üzere insan bir “evlat” gibidir. Bir yönüyle maddeye, cesede, fizik dünyaya bağlıdır. Diğer yönüyle manaya, ruha, metafizik dünyaya bağlıdır. Evlat nasıl annesini ve babasını temsil ediyorsa, yeryüzünde “insan” da hem maddî evreni hem de metafizik evreni temsil eder.

Evlat kendisine tesir edenlerin birisinin annesi diğer birisinin de babası olduğunu ve bunlarsız olamayacağını, bunlarsız hayata gelemeyeceğini temsil ediyorsa, başka bir bakışla “insan” da iki evrenin kendisinde bulunduğunu, bunlardan birisine “beden”, diğerine de “ruh” dendiğini ifade ediyor. Ve bunlarsız olunamayacağını biliyor olmalıdır.

Evladı anneden ve babadan bağımsız göremeyeceğimiz gibi, insanı da maddî ve manevî evrenden bağımsız göremeyiz. Onun hem dünyaküreye, hem de evrenküreye bağlı ve bağımlı olduğunu, kabul etmeye bir bakıma mecburuz. Gerek dünyakürenin ve gerekse evrenkürenin fiziksel varlığı kadar metafiziksel bir varlığının olduğu da bir gerçektir. Bunun en güzel örneği de insandır.

9- İnsan Toplumunda Fert

İnsan toplumunun iki yönü vardır: Aile, toplum.

Fert olarak insan bir yönüyle aileye bir yönüyle de topluma bağlıdır. Bir aileye bağlılık hissi taşımayan fertler, kendi varlıklarını gösteremezler. Şahsiyet kazanabilmenin, varlık gösterebilmenin en iyi şartı, aile haline gelmek veya bir aileye bağlı bulunmaktır. Fert, insan toplumunun asli unsuru, hammaddesidir. Fakat bir yönüyle aile yuvasına diğer yönüyle topluma bağlıdır

Ferdin istinâd ettiği aile, sabit, sağlam ve değişmez bir zemindir. Toplum ise nitelik ve nicelik yönleriyle değişkendir. Büyük toplumlar, küçük toplumlar olabilir. İnsan hiçbir zaman bireysel bir hayat süremez. Onun bir yönü mutlaka toplumsaldır.

Diyelim ki aile, insanın ruh dünyasına, toplum da vücut dünyasına benzer. Fert ise bir yönüyle aileye bir yönüyle de topluma bağlı olur ve onlar tarafından var hale getirilir. Fert, aile ve toplum üçleminde nasıl ki fert asli varlıktır. Temel unsur ve hammaddedir. Çünkü “ferdiyeti” yok etmek mümkün olmaz. Bu nedenle o değişmez, kıymetini yitirmez, o çekirdek hükmündedir.

Ruh, insan ve ceset üçleminde de “ruh” ayrıdır. Toplum değişken olduğu gibi ceset de değişkendir. Bir toplum ile bir ceset aynı genel değişim sürecine bağlıdır.

Toplumla aile arasında fert ne ise, ruhla ceset arasında insan da öyledir. Değişmez olan “rûhiyet” ile değişken olan “cismaniyet” ten oluşan “ferdiyet” bir mana ve mefhumdur. Yine böyle değişmez olan “zevciyet” yani evlilik, yani aile ile değişken olan cemiyet, yani toplumdaki oluşan “ferdiyet” te bir mana ve bir mefhumdur. Böylece bir ferdin bağlı bulunduğu iki temelden birisinin aile, diğer birisinin de toplum olduğu ortaya çıkmıştır.

Ferdin hem ailevi ihtiyaçlarını hem de toplumsal ihtiyaçlarını karşılamak durumunda kaldığımız gibi onun bir taraftan ruhsal ihtiyaçlarını, diğer taraftan da bedensel ihtiyaçlarını da karşılamak zorunda olduğumuz görülmektedir.

10- Millet ve Milletler Düzeyinde Devlet

Devlet denilen görünmez, fakat varlığı inkâr edilmez kişi, bir yönüyle kendi milletine, ulusuna, bir yönüyle de milletlere, uluslara bağlıdır. Küçük veya büyük her insan toplumunun irade ve idaresini temsil eden devlet, içinde yaşadığı dünyada başka ulusların ve başka milletlerin de bulunduğu gerçeği karşısında, bir yönüyle de onlarla ilişkilidir.

Herhangi bir ulus devletin, diğer ulusları göz ardı edip sadece kendi ulusuna dayanarak yaşaması mümkün değildir. Zira toplumların ve onları temsil eden devletlerin birbiriyle son derece zaruri ilişkileri vardır. Hiçbir ilim adamı, akıl ve idrak sahibi insan, bunu reddedemez. Bir devlet hem kendi ulusuna hem de diğer uluslara bağlı olmak durumundadır.

Bir devlet sadece kendi ulusuna dayanıp diğer ulusları ihmal edemediği gibi, kendi ulusunu ihmal edip diğer uluslara ağırlık vererek sadece onlara güvenemez. Nasıl ki insan sadece ruhsal dünyasını esas alıp bedensel dünyasını ihmal edemediği gibi. Veya bedenle ilgili ihtiyaçları esas alıp, ruhla ilgili ihtiyaçları ihmal etmesinin doğru olmadığı gibi.

İnsanı ikiye ayırmıştık: birisi ruh, diğeri de ceset. Sadece ruh olsa, ona insan denmez. Sadece ceset olsa ona da insan denmez. İnsan diyebilmek için, mutlaka ruh ile cesedin birleşmesi şarttır. Netice olarak ruh ile ceset birleşince insanda “varlık şuuru” meydana gelir. Bu aynı zamanda “irade” ve “idare” düşüncesini de doğurur.

Fert ile toplum birleşirse, insanda “aile şuuru” doğar. Ulusla uluslar birleşince “devlet şuuru” meydana gelir ve nihayet öyle bir noktaya gelinir ki, devletler, aralarında her türlü anlaşma ruhunu gerçekleştirerek dünya üzerinde “insanı esas alma şuuru” meydana gelir. Böyle bir düzeyde ise “ her şey insanlar içindir” ideali gerçekleşir. Milletler arası, devletlerarası ve insanlar arası sürüp gelen tarihi mücadele biter, yerine kardeşlik ruhu ve cihan sulhu gelir.

11- İman Ve Amel Bütününde İslam

Kur'an ve Hz. Muhammed'e göre mü'min olmanın şartları: Allah'ın varlığına, meleklerin varlığına, kitapların indirilmiş olduğuna, peygamberlerin gönderilmiş olduğuna, öldükten sonra dirileceğine, ahret hayatı diye bir hayatın başlayacağına, orada her insanın hesaba çekileceğine, yani hesap, kitap, mizan, sırat, cennet ve cehennem denilen yerlerin var olduğuna inanmaktır. Bunlardan birisinin reddi kişiyi mü'min olmaktan çıkarır.

Görüldüğü üzere bunların hepsi teorik yapıdadır. Hepsi inanmayla ilgilidir. Gerçekliğinden şüphe edilmez Kur'an'la, peygamberle ve onların verdiği sağlam haberle sabittir. Bunlar, mü'minin akıl, düşünce, kalb, gönül ve iman dünyasına ait şeylerdir. Bunlarsız kimse mü'min olamaz. Mü'min olmanın şartı işte bunlardır.

Yine Kur'an ve Hz. Muhammed'e göre Müslüman olmanın şartları: inanılacak prensiplere olan imanını açıktan söylemek üzere şahadet kelimesini söylemesi, beş vakit namazı kılması, Ramazan orucunu tutması, malının zekâtını vermesi, imkânı olursa Kâbe'yi haccetmesi, bunların insanlara ulaştırılması için cehd-ü gayret göstermesi lazımdır. Bunlardan birisinin reddi, kişiyi Müslüman olmaktan çıkarır.

Görüldüğü üzere bunların hepsi pratik yapıdadır. Hepsi amelle, işle, yapmayla ilgilidir. Ve bunlar da yine Kur'an'la, Hz. Peygamberle ve onların verdiği emirlerle sabittir. Bunlar bir Müslüman'ın malıyla, bedeniyle veya her ikisiyle birlikte yapılması gereken işlerdir. Hiç kimse bunlarsız Müslüman olamaz. Müslüman olmanın şartları da işte bunlardır.

Artık anlaşılmıştır ki, "İslam" diye ifade edilen hayatın dayandığı iki temel vardır: iman ve amel. Bu ikisi birlikte olmazsa, "İslam hayatı" doğmaz. Aynen bunun gibi "insan" denilen varlığın hayatı da iki temele dayanmaktadır: ruh ve beden. Eğer bu ikisi birlikte olmazsa insan hayatı ortaya çıkmış olmaz. Bunlardan sadece beden kısa zamanda çürümeye, dağılmaya başlar. Eğer sadece ruh olursa, bedensiz bir varlık olacağından bu dünyadakilerle irtibatı olsa bile derdini anlatamaz. Kimse onu göremez.

Tipki amelsiz imanı korumanın mümkün olmadığı gibi. Ve

tıpkı imansız amelin geçersiz olduğu gibi. Ruh-beden bütününden “insan” zuhur ettiği gibi, iman-amel bütününden de İslam zuhur eder. Bunlar birbirinden bağımsız düşünülemez.

12- Bilen ve Bilinen İlişkisinde Bilgi

“Bilen” birisinin yanında mutlaka “bilinen” şeylerin de olması gerekir. Bu ikisinin varlığından üçüncü bir şey ortaya çıkar ki, işte bu “bilgi”dir. Eğer bilen birisi varsa, bilinecek başka hiçbir şey olmasa dahi o kendisini bilecektir. Çünkü kendisi vardır. Bu durumda bilgi denilen şey doğmuş olur. Şayet bilinmesi gereken başka “şeyler” varsa, onlar hakkında da bilgi doğacaktır. Bilen-bilinen ilişkisi nerede varsa, orada “bilgi” mutlaka vardır.

Konuya insan açısından bakılırsa insan, hem bilen hem de bilinen obje olur. Ve bundan da insanın önce kendisi hakkındaki “bilgisi”, sonra da diğer şeyler hakkındaki “bilgisi” ortaya çıkar. Konuya Allah açısından bakılırsa durum hemen hemen aynıdır. Allah vardır, varlığı ezeldir. Yani ezelden beri vardır. Bu var oluşunun bir başlangıcı yoktur. Var olması zaruridir. Onsuz bir âlem düşünülemez. Varlığı aynı zamanda ebedidir. O hep var olacaktır. İşte o, önce kendisini bilmektedir. Allah’ın ezeli ve ebedi ilmi, önce kendisi hakkındadır. Sonra yaratacağı varlıklar hakkındaki “irade”sinin bilgisi vardır. Sonra o yaratacağı şeylerin plan ve programını biliyor. Sonra plan ve programa göre yarattığı şeylerin hepsini, hatta geçmişini ve geleceğini de bilmektedir.

Şu durumda Allah bilen ve onun-kendisi hariç-yarattıkları da bilinen şeylerdir. Allah (c.c.) elbette kendisini de bilmektedir. Bu “bilen-bilinen” ilişkisinden Allah’ın hudutsuz “bilgi”si doğmuştur. Buraya kadar anlatılandan şu ortaya çıkıyor. Yani “bilen-bilinen” ilişkisinden “bilgi” denilen şey doğmuştur. Demek ki “bilgi”, bir yönüyle “bilen”e bir yönüyle de “bilinen”e aittir. Bilgi varsa bir bilen ve bir de bilinen var demektir. Bilen olmazsa bilgi doğmaz. Bilinen olmazsa bilgi yine doğmaz.

İşte insan da böyledir. Bilgi nasıl iki temele dayanıyorsa, insan da ruh ve beden olarak iki temele dayanır. Onlarsız insan olmaz.

13- Düşünce-Hareket=Netice

Teori-Pratik=İş

Proje-Uygulama=Eser

Bunları da buraya kadar anlattığımız ve analiz ettiğimiz tarz ve metodla ele alırsak, gerek insanın küresel varlığı gerekse evrensel hayatı hep bu üçlemelerdeki netice, iş ve eser durumundadır.

Düşünce-hareket birliğinden bir “netice” çıkıyorsa; teori-pratik birliğinden bir “iş” ortaya çıkıyorsa; proje-uygulama birliğinden bir “eser” doğuyorsa; ruh-beden birliğinden de “insan hayatı” ortaya çıkmıştır. Ayrıca insan hayatı, bütün yönleriyle bu “ruh-beden” bütünüün ihtiyaçlarını karşılama çabasından ibarettir.

Fert, aile ve toplum hayatında bunların sadece “bedensel” ihtiyaçlarına ağırlık verilir de “ruhsal” ihtiyaçları ihmal edilirse, hayat mutlaka bozulur. Çünkü fertlerin, ailelerin ve toplumların hayatı bu iki temel unsurun ihtiyaçları üzerine bina edilmiştir.

Şimdi bakınız: bugün bütün dünya yöneticileri –gerçek Müslüman olanlar hariç- seküler, laik, yani sadece “bedensel” ihtiyaçlara ağırlık vermişler, ruhu, ahreti, manayı ya tamamen inkâr etmişler ya da olduğunca ihmal etmişlerdir.

Şüphesiz bu sekülerizm bir “tez”dir. Hem de ilk çağlardan kalma bir tez. Lakin son derece tehlikeli ve insan soyunun hayatında ona çok pahalıya mal olmuş bir tezdır. İnsanın küresel ve evrensel tabiatına da, evrenin tabiatına da aykırıdır.

Kim ne söylese söylesin, bu gidiş insansoyunun kendi kendisine kıymasıdır, intiharıdır. Bundan insanın kurtulması, onun hem küresel hem de evrensel yapısına uygun bir sistemle olabilir. Bütün gücümle yapmış olduğum araştırmalarım en sonunda beni “İslam” denilen sisteme getirmiştir.

Fakat görüyorum ki artık hiç kimse İslam’a bir hayat nizamı olarak bakmıyor, inanmıyor. Aslında bütün tehlike de buradan doğuyor. İşte bunlara Kur’an-ı Kerim’in şu ayetleriyle cevap vermek istiyorum:

“Biz o gün onları bırakıvermişizdir. Dalgalar halinde birbirlerine girerler, Sûr’a üfürülmüştür. Böylece onların hepsini bir araya toplamışızdır. Ve cehennemi o gün kâfirlere öyle bir göstereceğiz ki! Onlar ki, beni hatırlatan ayetlerimden gözleri bir örtü içindeydi. İşitmeye tahammül edemiyorlardı. O kâfirler, beni bırakıp da kullarımı dostlar edineceklerini mi sandılar? Doğrusu biz cehennemi o kâfirlere bir konak olarak hazırladık. De ki: Amelleri en çok boşa gidenleri size bildireyim mi? Onların dünya hayatında çalışmaları boşa gitmiştir. Oysa onlar güzel işler yaptıklarını sanıyorlardı. İşte onlar, Rablerinin ayetlerini ve O’nun huzuruna çıkacaklarını inkâr etmişlerdir de bu yüzden iyilik altında yaptıkları bütün amelleri boşa gitmiştir. Artık kıyamet günü onlar için hiçbir ölçü tutturmayız. İşte böyle, onların cezaları cehennemdir. Çünkü inkâr etmişler ve benim ayetlerimi, peygamberlerimi alaya almışlardır.” (Kehf:99-106)

SONUÇ

Şeytanın insana tesir edebilmesinin (A'raf:201) en önemli nedeni insanın ruhsal bir yönünün olması, bir de şeytanın bedensiz bir varlık olarak metafizik evrene ait olmasıdır. Meleklerin insana tesir edebilmesi (Ali İmran:124) de yine "melekût" denilen metafizik âleme ait olmalarından kaynaklanıyor. Şurası da bir gerçektir ki, bedensiz varlıklardan cinlerin, şeytanların, meleklerin ve ruhların bizlere görünebilmeleri, onların da bizim gibi bir bedene girebilmeleriyle mümkündür. (En'am:9) Onlar o bedenden soyundukları zaman kendi dünyalarında birbirleriyle gayet rahat görüşüp konuşabiliyorlar. Ama biz onları göremiyoruz. (A'raf:27) Çünkü biz, ruh-beden birlikteliği içerisinde bulunuyoruz, onlarsa sadece ruh olarak vardır. Bu nedenle biz onlara "bedensiz" varlıklar diyoruz. Bizim de onları açıktan görebilmemiz için ya biz onlar gibi bedensiz hale gelmemiz lazım, ya da onların bizim gibi bedenli hale gelmeleri gerekir.

Uyku esnasında rüyada gördüklerimizin hepsi bedensiz varlıklardır. Kelimelerin taşıdıkları mana, onun ruh yönünü ifade eder. Otların, ağaçların, hayvanların ve benzeri bütün varlıkların taşıdıkları bir mana, ifade ettikleri bir sır, bir iç yönleri vardır. İşte bu onların görünmeyen yönlerini, yani bir bakıma rûhî yönlerini bize anlatır. Bir makine bize, onu yapan ustanın nasıl iradesini, düşüncesini, tahayyülünü ve isteklerini yansıtıyor ve ifade ediyorsa, bütün eşya ve varlıklar da öyledir. Görülebilen maddî yapının yanında görülmeyen manevî yapısı da vardır.

Peygamber Hz. Süleyman (a.s.) sahip olduğu imkân ve güçle, cin denilen bir takım bedensiz varlıkları çalıştırıp onlara önemli işler yaptırmıştır. (Sebe:12-13) Onlardan bir ordu oluşturmuştur. (Neml:16) Hz. Muhammed (a.s.) insanlara Kur'an-ı duyurmak için gittiği Taif yolculuğundan dönerken Nahle denilen yerde sabah namazı kıldırıyordu. O esnada cin denilen bedensiz varlıklardan bir grup onu dinlemişler ve kendi toplumlarına dönünce bunu anlatmışlardı. (Ahkaf:30) Melekler âlemi her Müslüman'ın daha çocuk yaşta duyduğu ve öğrendiği bedensiz varlıklardır. Biz bunlara, yukarılarda da ifade ettiğimiz üzere "görünmez varlıklar sınıfı"

diyoruz.

İnsan sınıfından henüz bu dünyaya gelmeyenlerin ruhları ile bu dünyadan ölenlerin ruhları da görünmezler dünyasında bulunurlar. Öldükten sonra ileride tekrar dirileceklerinde ruhlar toprak altında yeniden oluşan cesetlere girecekler (A'raf:57) ve ruh-beden birliği oluşunca kalkacaklar ve bir yerde toplanmak üzere gidecekler. (Mü'minun:15-16,Zümer:30-31) Kur'an ayetlerinde anlatılan bu konuların izahlı bir versiyonu Hz. Peygamber tarafından uzun uzun anlatılmıştır. İlgili kaynaklar araştırılınca görülecektir.

İslam'ın, Allah hakkında getirdiği "iman" prensibine göre, "Allah, görünenleri de görünmeyenleri de bilir" (Haşr:22,Teğabun:18) şeklindedir. Burada "görünenlerden" maksadın bizim de gördüğümüz fiziki varlıklar olduğu, "görünmezlerden" maksadın da bizim göremediğimiz metafizik varlıklar olduğu ifade edilmiştir. Bütün bu açıklamalardan şunun anlaşılması lazım ki, bizim "görünmez varlıklar sınıfı" diye nitelendirdiğimiz varlıklar, hepsi bu evrende var olan varlıklardır. Biz onları göremesek te onlar yine vardırlar. Ve onlar, içinde yaşadığımız evrenin metafizik yönünü oluştururlar.

Konyalı şair Feyzi Halıcı'nın şu şiirinde olduğu gibi:

*"Tertemiz dolaşsam hangi mabedi;
Melekler kıskanır bu ibadeti.
Düşler kubbelerde kucak kucaktır;
Bana madde kadar mana da lazım,
Gürül gürül Kur'an oku hafızım;
Bu aşk içerimde salkım saçaktır."*²²

Şu halde;

İnsanı bir bütün olarak ele almak zorundayız. İnsanın bu dünyadaki hayatı sona ererken ancak, onu oluşturan unsurlar ayrılabilir. Örneğin; insan öldü denildiğinde, işte onu oluşturan ruhla beden, fizikle metafiziğin, maddeyle mananın ayrıldığı ve insanın bu dünyadaki hayatının sona erdiği ifade edilmek istenmektedir.

---

(22) Feyzi Halıcı, "Mübarek Ramazan" Eğitim-Bilim, Aylık Dergi, Yılı:4, Sayı:39, S.49

İnsan bu dünyada yaşadığı müddetçe “unsurlar bütünü” olarak yaşar. Öldüğü zaman ayrılırlar.

İnsanın ruh tarafı arştan gelmiş, beden tarafı ferşten (arzdandan) gelmiştir. İkisi birleşip insan denilen ferdi oluşturmuştur. Ve inansın bu dünyadaki hayatında hem ruhun ihtiyaçları hem de bedeninin ihtiyaçları aynı değerde gözetilmek zorundadır. Yukarılarda örneklerini verdiğimiz biçimde unsurlardan birisini ihmal, insan hayatının dengesini bozar. Ferdin bozulan dengesi sonucu toplumun da dengesi bozulur.

Buraya kadar anlatmaya çalıştığım bu düzeni, yani dengeyi, ne ile sağlayabiliriz? İnsan hayatını böyle dengeli bir hayat haline nasıl ve ne ile getirebiliriz? Böyle bir soru, bizi dünya üzerinde geçen insan hayatını şekillendirmek isteyen, ona bir biçim vermeye çalışan sistemlere ve tekliflere yöneltir. Bunların incelenmesini, araştırılmasını gerektirir. Bu konuya eğildiğimiz zaman, bunlar içerisinde insanın, yukarıdan beri anlatageldiğimiz yapısına hangisinin daha uygun olduğu görülecektir.

Bu arada sistemler arası tarihi mücadelenin de ne olduğu ve gerçekte insanların, toplumların ve devletlerin birbiriyle neyin savaşını verdikleri de anlaşılacaktır. Bizden öncekilerin mücadelesini kitaplardan öğreniyoruz. Fakat ben bu satırları yazarken, sen bu yazılanları okurken hala dünya üzerinde savaşların, boğuşmaların sürdüğünü ve bunun bir sistemi, bir düşünceyi hâkim kılmak için yapıldığını görmekteyiz. Bununsa son tahlilde maddeci görüşle manacı görüşün birbiriyle savaşı olduğu anlaşılmalıdır. Ama bu kadar zaman geçmiş olmasına rağmen insansoyu bir türlü senteze ulaşamamış, hep bir “ikilem” içerisinde boğuşup durmuştur.

Nuh peygamberle toplumu arasındaki kavganın temelinde bu vardır. Hûd peygamberle toplumu arasında, Lût peygamberle toplumu arasında, İbrahim peygamberle Nemrut ve toplumu arasında, Musa peygamberle Firavun ve toplumu arasında, İsa peygamberle toplumu arasında da yapılan bu mücadelenin özünde bu yatmaktadır.

Nihayet Hz. Muhammed aleyhisselam gelmiş ve bütün

insanları içerisinde alabilecek genişlikte ve bütün sistemlerin tek tek yapmak istediklerini, tam bir sentez yapısı içerisinde yapabilecek bir hayat nizamını, bir yaşama biçimini getirmiştir. Hangi gözle araştırılırsa araştırılsın, hangi ölçüye vurulursa vurulsun, sonuçta İslam, insanın maddesine, manasına; cesedine, ruhuna; fiziğine, metafiziğine hitap eden, bunlardan dolayı doğabilecek ihtiyaçlarına cevap veren yapıya sahip tek “sentez” sistemdir.

“Ey Rabbimiz! Bize bu dünyada da iyilik, güzellik ver, ahrette de... Ve bizleri ateşin azabından koru!”(Bakara:201)